# پلاتۆنۆف "کافکا*-ی ڕووسی".. و کێشەی ئەنتۆجنسیای شۆشگێڕی ڕووسی ... 2

**ئەندرێ پلاتۆنۆف ٢٨ ئاب ١٨٩٩ – ٥ کانونی دووەمی ١٩٥١**

2-2

عبدوڵا حبه – مەسکۆ
وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە: نەجات عەزیز

بەشی دووەم ....

لە دوای مردنی لینین سەراپای حیزب نقوم بووبوو لە کێشە ناوخۆیەکانی. هەر باڵەو بەگوێرەی بەرژەوەندیکانی خۆی لە گرتنە دەستی دەسەڵات خوێندنەوەی بۆ مارکسیەت ئەکرد. سەرکردەی شۆشگێڕ و ئۆشنبیری بەشەفیکان زۆریان لە سااڵنی بیستەکان لەناو چون بەهۆی شەڕی ناوخۆ و تیرۆر یان بەهۆی نەخۆشی لە دوای سااڵنکی درێژی بەندیخانە و دورخستنەوە بۆ ناوچەساردەکانی سیبیریا لە سەردەمی حکومڕانی قەیسەریدا. ئەوانەیش کە مابون لە گەرمەی کێشمە کێشی حزبیدا ئامانجە سەرەکیکانی شۆشیان لە "ئاشتی بۆ کەپرنشینەکان و شەڕ لە دژی کێشکەکان" و کارگا بۆ کارگەران و زەوی بۆ جوتیار و گەڕاندنەوەی سەربازەکان بۆ ناو خێزانەکانیان بیرچوبو. خەریکی لەناوبردنی یەکتر بوون تا لە کۆتاییدا گروپەکەی یوسف ستالین سەرکەوت و بەتەنیا دەسەڵاتێکی تاکەڕەوانەی گرتە دەست. ڕوداوی ناوخۆنەری زۆر گەورە و کارەساتی گەورەی بەدوای خۆیدا هێنا باجەکەشی بەشۆویەکی سەرەکی گەلی ڕووسی دای و داڕوخانی دەوڵەتی سۆشیالیستی لەسەرەتای نەوەتەکانی سەردەی ڕابوردو لێکەوتەوە کە هیواو ئاواتی زۆری لەسەر هەڵبەسترا بوو.جوتیاران نەبوون بە خاوەن زەوی، کارگەکان خرانە ژێر دەسەڵاتی بیرۆکراتی حزبی کە بۆ ئامەنجەکانی خۆی بەکاری ئەهێنا و وێات سەرقاڵی شەڕی ناوخۆ بوو. دواتر جەنگی جیهانی دووەم و "شەڕی سارد". لەهەموو هۆکان کوشندەتر بیرۆکراتی حزبی بوو کە هەوتی پێشکەوتنی دواخست. ئا بەمجۆرە گەورەترین شۆشی سۆشیالیستی لە سەدەی بیستەمدا کۆتایی هات بە دامەزراندنی ژێمیکی تۆتالیتاری کە هەرگیز بەشەڤ سەرەتاییەکان

بەبیریاندا نەهات.

پرۆفیسۆری ڕووسی بیتیریم سۆرکین لێتوێژەری کۆمەڵایەتی ئاماژە بەوە دەکات کە پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی دەستەبەر ناکرێ بە بەیاری سەرکەردایەتی باڵا بەڵکو ئەبێ ئەم پێشکەوتنە بنەمای هەبێ، ئابوری بێ یان کۆمەڵایەتی یان ڕۆشنبیری بێت. هاووڵاتی ناتوانێت لە کۆمەڵگایەکی باڵاتر بژی ئەگەر نەگاتە ئاستێکی بەرزتری ڕۆشنبیری وهەڵسوکەوتی شارستانیانە. بەڵام ستالینی جۆرجی کە خۆی ئاستێکی ڕۆشنبیری بەرزی نەبوو بە عەقلیەتێکی قەوقازیانە هەڵس وکەوتی ئەکرد بە بەکارهێنانی هێز و ناچارکردن. بەڵای وابو کە بنیادنانی کۆمەڵگای سۆشیالیستی لەڕێی سەربازگەی بەندکردن کە دوژمنە سەرسەختە جوەکەی، لییف تڕۆتسکی لەسەرەتای بیستەکان دایهێنا بەمەبەستی دەستەبەر کردنی کرێکاری بێ کرێ(خۆڕایی) بەبەندکردنی بوجوازێکان لەم بنکەی بەندکردنانەدا و بەکارهێنانیان لە پڕۆژەی گەورەی ئابوری لە سۆڤێت لە بیستەکان و سیەکانی سەدەی بیست وەکو ئیستگەی کارئاوی سەر ڕووبار دنیبر و کەناڵی "بیلەمەرکانال" و کارگاکانی میتالورجیا. لە بواری ڕۆشنبیریشدا ویستی کارەکان بە هەمان شێوە بەڕێوە بەرێت.

ئەندرێ پلاتۆنۆڤیچ کلیمەنتۆڤ ناوە خوازراوەکەش "پلاتۆنۆڤ" ە لە ٢٨ ئابی ١٨٩٩ لە شارۆچکەی بامسکایا سلۆبۆدا لە پارێزگای ڤۆرۆنیچ لە خێزانی کرێکارێکی سەر بەهۆی ئاسنین لە دایک بوو. لە شانزە ساڵیەوە لە وەستگەیەکی شەمەنەفەر دەستی بەکار کردن کرد، لەبەر ئەوە هەمیشە شانازی بە ڕەچەڵەکە پرۆلیتارێکەیەوە ئەکرد ئەمەیش لە شیعرەکانی ئە سەردەمەیدا دیارە . خێزانەکەیان لە خانویەکی کرێ ئەژیا. لە دوای نانی ئێوارە کە پێکهاتبوو لە نانی جۆ، هەندێ خوێیان پێوە ئەکرد تامێکی تایبەتی ئەدایێ لە گەڵ چای کە لە گێزەری وشك ئامادە کرابو. منااڵەکان هەموو لەسەر زەوی ئەخەوتن بەیەکەوە لە ژێر یەک لێفەدا. بەمجۆرە ئەندرێ مانای هەژاری هەر لەمنداڵیەوە ئەزانی و لە چیرۆکە سەرەتاییەکانیدا لەسەری نوسیبووی کە لەڕاستیدا وێناکردنێکی ڕاستەقینەی ڕۆژانی منداڵیی بوو. خوێندنی سەرەتایی لە قوتابخانەی سەر بە کەنیسە تەواو کرد. لە سەڵی١٩١٤ دوای ئەوەی خوێندنی ناوەندی تەواو کرد ناچار بوو واز لە خوێندن بهێنێ و بێ نان پەیداکردن لە کارگەیەکی سەر بە هۆی شەمەندەفەر کە باوکی بێ ماوەی چل ساڵ کاری تێدا کرد، دەست بە کاری مۆتاڵ تاشی بکات.

دواتر لە کارگەیەکی بۆی دروست کردن وەکو بۆیچی دەست بەکار بو.

قورسی کارکردن لە وەرشەکانی ئەم کارگانەی لە چیرکی " من و سرجا" دا گواوەتەوە چن مرۆڤ بەناچاری "زر پەست ئەبو و بە بچووکترین هۆ ئەتەقنەوە". کەشوهەوای ئۆکتوبەری ١٩١٧ هەگیرسا ئەندرو بەخۆش حالیەوە پشوازی لکرد و تۆوەی گلا. لە سالی ١٩١٨ چوە پەیمانگای هونەری ئاسنین لە شاری ڤرونیژ بو بەدەست هنانی بواناممەی ئەندازیاری میکانیک. لە سالی ١٩٢٠ داوای بوون بە ئەندام لە حزبی بەشەفیدا پشکەش کرد . پلاتونۆڤ قی لە جەنگ بو، دژی جەنگی جیهانی یەکەم وەستایەوە و بە جەنگی ئمپیریالی ئەژمارد. سەربازەکان کە منالی هەژارانن ئەبنە سوتەمەنی ئەم ئاگرە. لە جەنگی جیهانی دووەمیش کە وەکو ڕۆژنامە نوسکی جەنگی لە بەرەکانی شە کاری ئەکرد هەمان بچونی هەبوو لە سەر جەنگ. بە بچونی ئەم، کە مرۆڤ مرۆڤکی برای ئەکوژ کارکی وەحشیانەیە سەر بە هەر لایەنکیش بت. لە چیرکی "یامسکایا سلبدا" کە یەککە لە چیرکە سەرتاییەکانی لە زمانی یەک لە کارکتەرەکانەوە ئە:"هیچ پاساوك و قارەمانتیەك لە کوشتندا نیە.. نەفام-شەیتانەکان لەو خون ئەڕژن..". لە سالی ١٩١٤ نەبرا بۆ خزمەت کردن لە سوپا بەکو وەکو یارمەتیدەری شفر بۆ کارکردن لەسەر شەمەندەفەر دەستنیشان کرا و دواتر بەهۆی شەشی ئۆکتوبەرەوە لە ڕێشتن بۆ بەرەکانی شەر ڕزگاری بوو.

نوسیویەتی و ئە: شەش کاروانی مڕووە، لەلای من بوو بە هەستکی نامۆ و خۆش.. بەام دواتر ووشەی کاروان هەستی شەشی لەلا دروست ئەکرد. شەش و شەی ناوخۆ لە وسیا هاوکات بوون لە دەمکدا کە وحی مرۆڤ بەتوندی و ناسکیەوە هەسوکەوت لەگە وداوەکانی دەور و بەریدا ئەکات. پلاتونۆڤ دواتر لە چیرکی "ئەفرەدت" نوسیویەتی ". ڕۆژگارکی خۆش دادە کاتك جوەی دنی خکی لگە پشکوتنی مڕووی جیهان یک ئگرن . پلاتونۆڤ وەامدانەوەی هەبوو لەگە شەش و بوای هەبوو کەوا داهاتو ڕۆشن ئەبو. لەمەدا هاوا نەبوو لەگە نوسەرە هاوچەرخەکانی وەکو بنین و بریشفین و بلگاکف و ئەلیکسی تلستی و کەسانی تر کە لە سەرەتای وداوەکانی وسیا هیچ شتکی "مسیقی" یان نەئەدی تەنها خون و دڕەقی و زوم زیاتر ئەمەشیان بە کارەسات دائەنا، بەام دواتر هەندک لەمانە بچونیان گی.

لەهەموو بارکەوە شەش ڕۆلکی جیاوازی لە چارەنوسی پلاتونۆڤدا گا لەم بارەیەوە نوسیویەتی: "لە چاوتروکانکدا لە منکەوە گیمی بۆ پیاوك بە بۆ ئەوەی بە ژیانی هەرزەکاریدا بم. پش شەش منا بوم دەرفەت نەبوو ببم بە گەنج، کات نەبوو، ئەبوایە

ببومایە بە پیاوێکی چارەگرژ و هەنجم بدایە..." ئەوکات لە چەقی دۆیانەکدا بووم- مژوو و ژیانی کەستیم. تەمەنم بوو بە نزدە ساڵ واتە تەمەنی سەدەی بیست لەو کاتەدا، لە گەڵ سەدەکەی خۆم لە دایك بووم کە لەگەڵ گەورە بوونی مرۆڤ ئەویش گەورە ئەبێ- لە گەرمەی تین و هەزی لاویدا بووم، لە هەمان کاتدا کە شۆڕش لە جیهاندا بەڕوە ئەچوو".چالاکی لە داهێنان و هەبەستنی هێنراوە دا لە لای پلاتۆنۆف لە ساڵانی ١٩١٤ و ١٩١٥ دەستی پێکرد.

بەرهەمە سەرەتاییەکانی نارد بێ گۆڤارە ئەدەبێکانی پیترسبۆرگ بەڵام بڵاو نەئەکرایەوە لەبەرامبەردا نامەی دەستخۆشی و هاندانی پێ ئەگەیشت لە بەرئەوی بەهرەیان تیایدا بەدی ئەکرد. بەڵام لە نووسەرێکی پەیدا بوو لە هەحمی پرۆلیتاریاوەیان ئەژمارد و پێشبینی داهاتویەکی پرشنگداریان لێ ئەکرد. لە ساڵی ١٩١٨ یەکەم چیرۆکی بە ناونیشانی "گوارە" بڵاو کرایەوە، لە هەمان ساڵ قەسیدەی "بۆ کۆمە پرۆلیتاری" لە گۆڤاری "سێبەرەکان" بڵاو کرایەوە تیایدا داوای لە گەنجان کردبوو خۆیان لابدەن لە سزی لە ئادە بەدەر و پەنابەرنە بەر بیرکردنەوەی زیاد و حوکمی عەقڵ. دوای ئەوە هەندێ قەسیدەی تری بە ڕوحیەتی شۆڕشی بەشەفیەوە بڵاو کرایەوە. لەم کاتەدا پلاتۆنۆف زیاتر بە شۆڕشگێرێك ئەناسرێ تاوەکو شاعیر، بەتایبەتی لەبەر ئەوەی هەڵخنەگران پێشوازیان لە بیرکە و وێنە شیعرەکانی نائەکرد کە بەلای هەماکردندا دا ئەشکێنێ لە قەسیدەکانیا و بەوە تاوانبار ئەکرا کە سەر بە داهاتوییەکانە. لە ساڵی ١٩١٩ وتارێکی بڵاو کردەوە بۆ " شاعیر و نوسەرە پرۆلیتاریا تازە دەستپێکردوەکان" تیایدا ئاماژە بە شۆڕش لە بواری هونەردا ئەکات کە " بەشکە لە شۆڕشی ڕوح و پرۆلیتاریا تیایدا ئاگر بەرئەداتە گیانی بورژوازی و هونەرە مردوەکەی و سەرزەوی لە خراپی و شەڕ و ئابودو و ناشرینی دژە ژیان لەناو ئەبات و شوێنەکەی پاك ئەکاتەوە بۆ بنیادنانی جیهانی جوان و خۆربەخش. دوای هێنگاوی ڕوخاندن هێنگاوی بنیادنان دەست پێ ئەکات".

لە تەموزی ١٩١٩ پلاتۆنۆف بۆ کارێکی حیزبی نێردرا بۆ شارچکەی نۆڤۆخۆبیرسك بۆ پێوپاگەندە کردن بۆ ژیانی نوێی سۆڤیەت و هاندان بۆ داگیر کردنی هەمو جیهان لە پێناو بڵاوکردنەوەی کۆمەنیستیدا و بەرزاگرتنی کمسمۆل (ڕۆکخراوی لاوانی کۆمەنیست) و سوپای سووری نەبەرد. ئەم شوێنەی کە ئەبوایە کاری تێدا بکردایە دەشتێکی پان و بەرین و وشک بوو لە هاوینان گروپەکانی پاسەوانەنی سپی بەرهەستکار تیایدا چالاك بوون. ئەم گەشتە هەستێکی دەرونی نامێی

لەلا دروست کرد چونکە خەڵکی ئەم ناوچەیە لە باسەکانی لەبارەی شەڕش و داواکارەکانی ئەم تەنائەگەیشتن. خەمی گەورەیان گەلان و چۆنیەتی پەیدا کردنی بژێوی ژیانەیان بوو نەوەکو گوێ گرتن لە پێوپاگەندەی ئایدیۆلۆجی. کارتێکردنی ئەم ڕوداوانە لە سەری دواتر لە ژیانەوە "تشیفینگەر" هەنگی داوەتەوە. ئەوەی تێبینی ئەکرێ لەو کاتانەدا پلاتۆنۆف بیرکەی ئەویندارای لە کاتی شەڕش هەت کردەتەوە و بەفیڕدانی کات ناوی بردوە، هەروەها نکولی لە ئایین کردوە لە ژێر کاریگەری فەلسەفەی نیتشە، لە کتێبی " ئاوا زەردەشت ئاخاوت". لە نوسینەکیدا بە ناوی "ئکتەبەری دواڕۆژ" ئەڵێ: کەمەگای کەمەنیستی زۆربەی لە پیاو پێك دێ.. یەکسان کردنی پیاو و ژن لە کارە باشەکانی سۆسیالیستەکانە- بەڵام ڕاستی نیە- ئەم یەکسانیەش هەرگیز نابێ بە ڕاستی و ئۆستا کاتی ئەوەیە چارەسەری کۆتایی بێ بکرێت. مرۆڤایەتی- پیاویە، نەک بەرجەستەکردنی -ژن". هۆی ئەم هەڵوێستەی پلاتۆنۆف لە ژنان و وەستانەوەی لە بەرامبەریان بەم جۆرە لەوکاتەدا نازانرێت، کە دواتر گەڕا دوای ئەوەی کەوتە داوی خۆشەویستی ژنەکەوەو بو بە هاوسەری خۆشەویستی. وادیارە بەگەنجی لەژێر کاریگەری فەیلەسوفی ڕوسی نیکۆلای فیدۆرۆف بووە کە بە کەسێکی زاهید ناسراوە و لە هەموو ژیانی ژنی نەناسیوە بۆیە ئەمیش ئەم هەڵوێستەی لە سەر ژنان هەبوو. لە کارەکانی پلاتۆنۆفدا دیمەنی زۆر هەن وێنای هەستی کارێکتەرەکانی ئەکات لە پێویستی سروشتی بۆ سێکس کە ئەم بە نیشانەکانی بۆرژوازی دایئەنا. بۆگومان نوسەر دواتر هەڵوێستی لەسەر ژن بەتەواوی گۆڕا کاتێك دید و هەڵوێستیشی لە سەر شەڕش و دواڕۆژی مرۆڤایەتی لە سایەی سۆسیالیستیدا گۆڕانکاری بەسەردا هات.

لە هەموو کارەکانی بلاتۆنۆفدا تێڕوانینێکی بە ترسەوەی تیایە بۆ جیهان و چاوەڕی کارەسات ئەکات. لە زۆری چیرۆک و ڕۆمانەکانیدا پالەوانەکەی لە کۆتاییدا تیائەچێت و ئەمەش ئەبوە هۆی ناڕەزایی بەرپرسانی ڕۆشنبیری سەر بە حیزب. کاتێك چیرۆکی "تشێدیک ویبیشکا" لە ڕۆژنامەی "سوپای کار" لە شاری ڤۆرۆنیژ بڵاو کردەوە، ڕەخنەگران ڕەخنەبارانیان کرد بەشێوەیەکی ناشرین چونکە باس لە هەڵوێستی خەڵکی دێیەک بەرامبەر ئاگرکەوتنەوەیک ئەکات کە کچێکی منداڵی تیادا ئەسوتێ و دواتر باوکەکەشی خۆی ئەکوژێت. ئەمەش بە شاردنەوەی دیوە جوانەکەی ژیان و پیشاندانی تەنها دیوە ڕەشەکەی لێکدرایەوە. ئەمیش لە ڕەتدانەوەیاندا ئەڵێ: "ئەوە باسی کام جوانی ئەکەن، من بیست ساڵە سەر ئەم زەویە ئەپێوم هەرگیز توشی ئەو جوانیە پاراوە نەبووم کە ئەوە ئاماژەی پێ ئەکەن". "من هەڵە نیم لەم بۆچونەم،

بەکو بەدوای جیهانێکی باشتردا ئەگەڕێم... ئەمەش لە ناوەندە کرێکارەکان و دەوڵەتی کرێکاراندا بە شێوەیەکی ئاسانتر ئەکرێت".
ئینجا ووتەکەی پێشکینی ئەوتەوە:
من بەسەرهاتی ژیانم بە ترس و نابەدڵی ئەخوێنمەوە،
ئەلەرزم و نەفرەت ئەکەم،
زۆر بە سووتانەوە سکاڵا ئەکەم و فرمێسک ئەڕژم،
بەڵام ناتوانم دژە دڵتەنگەکانمی پێ بسڕمەوە.

بەختیاوەری پلاتۆنۆف بوو کاتێک لەگەڵ گیۆرگی لیتفین- مۆلۆتۆف ئاشنایی پەیدا کرد چونکە ئەم کەسە بەرپرسی حزب و سەرنوسەری ڕۆژنامەی "فۆرۆنیجیسکایا بیدناتا" (هەژارانی ڤۆرنیج) بوو و بۆوای بە بەهرە ئەدەبێکەی پلاتۆنۆف هەبوو و یارمەتی دا لە بڵاوکردنەوەی کارە سەرەتاییەکانی. پەیوەندیەکی هاوڕێتی بەهێز لە نێواندا دروست بوو بەهۆی نزیکی بیروباوەڕیان لە یەکتر و حەزی هاوبەشیان لە فەلسەفە و دەرون ناسی. پاشان مۆلۆتۆف داوی لە پلاتۆنۆف کرد کاری لەگەڵ بکات لە ڕۆژنامەی" فۆرنیجیسکایا کۆمونا"، کە دوایی بو بە سەرنوسەریشی. هەروەها پلاتۆنۆفی کرێکار- ڕۆژنامەنوس بو بە ئەندام لە یەکێتی ڕۆژنامەنوسانی کۆمۆنیزم لە شارەکەدا.

بە یارمەتی لیتفین مۆلۆتۆف توانی یەکەم کتێبی بچووك بڵاو بکاتەوە بە ناونیشانی " کارەباگەیاندن" کە تیایدا باس لە پڕۆژەی گەیاندنی کارەبا ئەکات بە هەموو شێوەنکی وڵات و وەکو تەنها ڕێگایەک لە ڕزگار کردنی وڵات لە هەژاری و دواکەوتن و وێرانی. پلاتۆنۆف ئەم کتێبەی لە ژێر کاریگەری ووتاری کرچیچانۆفسکی سەرکی لیژنەی دەوڵەت بۆ کارەباکردەنی یەکێتی سۆڤێت، کە لە کۆنفرانسی سۆڤیتاتی هەموو ڕوسیا لە سەرپلانی بەکارەباکردنی وڵات "گۆلێرۆ" پێشکەشی کرد بوو. پلاتۆنۆف پڕۆژەی کارەبای بە گرنگترین ئەرکێك کە ڕوبەڕوی ئابوری یەکێتی سۆڤێت بوەتەوە ئەژمارد لە پێناو ڕزگار بون لە برسێتی و سەرما و نەداری و لە هەموشی گرنگتر بنیادنانی کۆمەلگایەکی کۆمۆنیستی. لە مەسکۆ هەوڵەکانی بۆ بڵاو کردنەوەی ئەم کتێبە ڕەت کرایەوە بەبیانوی ئەوەی کە " نوسەر لە نوسینیدا ڕێگەی قوتابخانەکانی کەنیسەی بەکار هێناوە و کەلەبەری زمانەوانی تێدایە و کۆمەڵێ تر بیانوو.. .سەرەڕای ئەمەش ئەندامێتی پلاتۆنۆف لە حزبی کۆمۆنیستی ڕوسی (بەڵشەفی) پەسەند کرا لەساڵی ۱۹۲۰ لەسەر پاڵاوتنی لەلایەن لیتفین-مۆلۆتۆفی هاوڕێیەوە کە لە داواکاری پاڵاوتنەکەی نوسیبوی: " پلاتۆنۆف کرێکار و پرۆلیتاریەکی گەنجە، پرۆلیتاری بوونی تەنها لێوی چینایەتیەوە نیە بەکو، بە ڕوح پرۆلیتاریایە،

پرلیتاریایەکی ڕۆشنبیر. ئاشنایەتی هەیە لە سەر کارە سەرەکیکانی مارکس… و من بەرپرسیارێتی سیاسی بە ئەندام بونی پلاتۆنۆفی کرێکار-شاعیر و فەیلەسوف هەڵ ئۆگرم لە حزبی کۆمۆنیستی ڕوسی". بەڵام ماوەی ئەندامێتی لە حیزب و خڵکاندن بە بنچینە پرلیتاریەکەی زۆری نەکێشا، پلاتۆنۆف چوە جیهانی ئەدەبەوە و بۆیاری دا ڕاستگۆ بێ لەگەڵ خۆی لە کاری داهێنانی ئەدیبیدا دور لە لایەنگیری. هۆی دابڕانی دواتری لە حیزب نازانرێ، کاتێک گواستراینەوە بۆ کراسنۆدار لە ساڵی ۱۹۲۱ بە کارێکی حزبی، بەڵام وادیارە مەبەستی ئەو چونە ناو حزبێکی شۆڕشگێڕەوە بوو، بەڵام خۆی لە حزبێکی پڕ لە بیرۆکراتی بینیەوە.

یەکێک لە ڕوداوە گەورەکانی کە کاری لە ژیانی نووسەر کرد کارەساتی وشکە ساڵی و برسێتی ناوچەی ڤۆلگا بوو. پلاتۆنۆف لە پێشەوانی خەبەخشان بوو لە یارمەتیدانی ناوچە زیان لێکەوتوەکان. لەڕێی ڕۆژنامەکانەوە بانگەوازی کرد بۆ " ڕزگار کردنی ملیۆنەها برای جوتیارمان ئەوانەی لە برسێتی لەناو ئەچن". وتی " برسێکان پێویستیان بە پاڵپشتیە نەك قسە و بەیان نامە… وشەی شیرین برسی تێر ناکات". لەوانەیە ئەم ڕوداوە بەتایبەتی وای لە نوسەر کردبێ وبکاتە کارکردن وەکو ئەندازیارێك لە بواری چاکردنی کشتوکاڵی و بنیادنانی وەستگەی کارەبا لە لادێکاندا. لەسەر ئەم کارەی بۆ ماوەی شەش ساڵ بەردەوام بو، سەرەڕای سەرقاڵ بونی و کەمی کات بەڵام نوسین و شیعری لە یاد نەکرد. پلاتۆنۆف، سەرەڕای ئەوەی ئەندازیاری کشتوکاڵ بوو، کاری دروستکردنی بەنداو و وەستگە ی کارەبا بوو، ئەدەبیش پارچەیەکی جیانەبوەوە بوو لە ژیانی . وەکو تیشخۆف کە ئەیوت:" پزیشکی هاوسەرەکەمە و ئەدەبیش دڵدارەکەم". لەو ڕۆژگارەدا نوسیویەتی:" با لە بیر و کار و خەباتدا قارەمان بین. با ئێمە هەموو مرۆڤایەتی بین، نەک لە ڕاستیدا تاکی پەرت و بڵاو ".

پلاتۆنۆف دژی زاراوەی "یەکەم ڕجار ووشۆ بوو" ی کتێبی پیرۆز بوو و گۆڕی بۆ "یەکەم جار کار بوو". لەو ڕۆژگارەدا نوسەر بۆیاری دا واز لە حزب بهێنێت چونکە بینی کە ڕۆژم نەیتوانی ڕۆگری بکات لەو هەموو کارەساتانەی کە ڕوویان دا و کاربەدەستانی حیزب تەنها سەرقاڵی بیرۆکراتی ڕۆژانەی خەیانن و خەمخۆری میللەت نین. هەروەها ڕۆکخراوەکانی حیزب خەیان سەرقاڵ کردوە بە گفتوگۆی دورو درێژی بێ ئەنجام لە کاتێکدا کە ئەبوایە بکردەیی گۆڕانکاری دەست و برد بکرێت بۆتایبەتی لە گۆیاندنی کارەبا بۆ دێهاتەکان. لە سەر ئەم

بارە نوسیویەتی ئەڵێ: " دەسەڵاتی سۆڤیەتی تەنها قۆناغێکە لە سەر ڕووی کۆمۆنیزمی، بەمزووانە دەسەڵات ئۆگۆستۆو بە جۆماوەر بە شۆوەیکی ڕاستەوخۆ بە بە ناوەندکی تر.. جۆماوەر لە ئانوساتی هەڵماڵینداید، جۆماوەر خۆی، بەبە ناوەندکی تر، بەبە حیزب، بەبە دروشم".

واتە گۆڕانوە بە بیری مارکس لەسەر دەوڵەتی کۆمۆنیستی. پلاتۆنۆف و زۆری تر لە ڕۆشنبیرانی شۆڕشگێڕی ئاو سەردەمە بۆئومێدی خۆیان دەربڕی لە حیزب دوای کارەساتی ئاو برسێتیەی کە گیانی ٢٥ ملیۆن مرۆڤی کێشا. هەرچەندە دەسەڵات هەوڵی شاردنوەی ئەدا بەهەموو شێوەیک و زۆر بەکەمی هەواڵی شوێنە بەرکەوتوکانی لە ڕۆژنامەکاندا بەاو ئەکردوە و باس کردنیشی قەدەغە کردبوو و بە کاری تەکدەرانەی ئەژمارد. بەڵام پلاتۆنۆف هیوابەاو نەبوو لە چاککردنی سیستەمەکە بەیەکجاری، لە هاوینی ١٩٢١ چوە خولی خوێندنوە لە زانکۆی کۆمۆنیستی کرێکاران و جوتیاران لە پارێزگای ڤۆرۆنیچ. لەم کاتانەدا لە نوسینکیدا بەناونیشانی "داهاتوو بە کۆمۆنیستە" ناڕەزایی لەسەر باری حیزب دەربڕیوە و داوای کردبوو حیزب پاك بکرێتوە لە " ڕۆگەزی دوکاندارەکان"، و گرنگی بدرێ بە ژیان و گوزەرانی کۆمۆنیستەکان و پارێزگاری کردن لە باری جەستەیی و دەروونیان. ئەمەش لە بەرژوەندی حیزب و هەموو مرۆڤایەتیداید. زیاتر وتی " ئۆگەر کۆمۆنیزمان بوێت ئەبێ برژوازیەت لەناو بەرین، نەک تەنها لە ڕوی ئایدیۆلۆجیوە بەڵکو لە ڕوی جەستەیشوە و تەبە کردنیشی قبوڵ نەکرێت ئۆگەر خۆشی ڕادەست کردوە بەتاک یان بە کۆمەڵ و داوای لێبوردنی کرد. لەبەر ئاوەی دوژمنمانە بیوێت یان نەیوێت". لەم هەوڵەستەیدا دیارە کە دەسەزی بیروباوەڕی شۆڕشگێڕانەکەیەتی کەوای لەکرد بوو پشتگیری لە بەشەڤکان بکات لە دەستپێکی شۆڕشوە. بیرکەی بنیادنانی کۆمۆنیزمی لە یەک وەڵات و دواتر بانگەشە بە شۆڕش لەسەرانسەری جیهان ڕەت ئەکردوە. ئەیویست بەرهەمی گۆڕانکاریەن لە کۆمەڵگای شۆڕشگێڕدا لە ژیانی خۆکە سادەکەدا ببینێت نەک لە وتار دروشم و پێوپاگەندە حیزبەکاندا. بەڵام لە ڕاستیدا تازە تازە لە بیروباوەڕی شۆڕشگێڕەکەی پاشگەز ئەبوەوە.

پاشان بلاتۆنۆف بەیاری دا لە لادەکان کار بکات. لە ساڵی ١٩٢٢ پەیوەندی کرد بە لیژنەی چاک کردنی کشتوکاڵوە و لەوێ تا ساڵی ١٩٢٦ لەگەڵ جوتیاران ژیا. لەم ماوەیدا، شۆڕش گورزێکی بەهێزی لە جوتیاران دا بە سەپاندنی سیستەمی کۆخزەکان (کۆمۆنە کشتوکاڵیە

هاوبەشەکان) بە دەستبەسەرا گرتنی هەموو بەروبوم وئاژەڵەکانیان. چەنیەتی ژیان و گوزەرانی جوتیارەکان لەم ماوەیەی کە لەگەڵیان ژیا، بوو بەسەرچاوەی گەلێک لە بابەتی چیرۆکەکانی وەکو "شاری گرادەف" و ماکاری گوماندار" و "مانگا" و هی تریش کە توشی ڕەخنەی توند بونەوە لەلایەن بەاوکراوە حزبەکانەوە. هەروەها نووسەر بەچاوی خەی ئەیبینی چەن پرۆژە کشتوکاڵەکان و پرۆژە کەهرەئاوەکانی کە بە سەرپەرشتی خەی دروست کرابون تێک ئەدران. هەموو ئەمانەی لە چیرۆکە سەرەتاییەکانی نوسیوەتەوە، یان ڕەنگی داوەتەوە وەکو چیرۆکی "شەیتانی هزر" و "سەرکەشەکانی باگلاژانەف" و " دانیلوک" و "خەر زادەکان" و هەروەها لە دیوانە شیعری "قوڵایی شین" کە لە ساڵی ۱۹۲۲ بەاو بوەوە کە ڕەنگدانەوەی کز بوونی گە و تینی شۆشگێڕی نوسەری پەوە دیارە.

ساڵی ۱۹۲۳ لە سەردانێکی بە مسکە ئاشنای ژیانی ئەدەبی ئەو شارە بوو، دواتر چەند وتارێکی ڕەخنەئامێزی لەسەر کارەکانی ئەلیکسی تەلستۆی و خوداسیفیتچ و ئەندرە بیلی و هەندێکی تر لە هاوچەرخانی بەاو کردەوە، ڕەنگدانەوەی چەپگیری تووندڕەوی پەوەدیار بوو و لەهەمان کاتدا بەهرەمەندی پلاتۆنەقیشی لە بواری ڕەخنەدا ئاشکرا کرد. گەڕاری "کراسنایا نیڤا" کەبرکەیەکی ئەدەبی لە ساڵی ۱۹۲٤ ڕێکخست ئەمیش بە ناردنی چیرۆکێک بە ناوی "بەتشیلە" بەشداری کرد لیژنەی هەڵسەنگێنەر چیرۆکەکەیان بە یەکە لە باشترین دە چیرۆک هەڵبژارد. چیرۆکەکە باسی چارەنوس و نەوخانی پەاوێک کە کاری پاسەوانی ئەکات لە دوای شۆش و گەانەوەی لە بەرەکانی شەی ناوخەدا و چەنیەتی هەستکردنی بە تەنیایی و بێکەسی لە کارەکەیدا. گرنگ ئەوەیە ئەم واهەست ئەکات کەوا تەمەنی بە فیڕۆ چوو ئیتر شۆش کرا یان نەکرا هیچ لە هەستی ئەم ناگەڕێ. ئەمە یەکەم سەرکەوتنی ئەدەبی پلاتۆنەقی لاو بوو لە پایتەخت. شکڵەقسکی نووسەر نوسیویەتی " پلاتۆنەف نوسەرێکی گەورەیە بەهام ناوەندی ئەدەبی گرنگی پە نادات، لەبەرئەوەی شوێنکی نەدزیوەتەوە لە ناو ئەو سندوقانەی کە ئەدەبی تەدا هەئەگیرێ. ڕەگای درك کردن بە ڕاستی ەوسیا گەلێک دژوارە، پلاتۆنەف هەموو پێچ و پەناو و بەردەکانی ڕەگاکە شارەزایە. ئەمەش هەموو گوناهبارین بەرامبەری… وابزانم ئەو پەویستی بە خوێندنەوەی تر بوو".

لە ناوەڕاستی بیستەکان پلاتۆنەف چیرۆکێکی بەناونیشانی "ئەنتی سێکسەس" نوسی کەشەی سێکس لە لای مرۆڤ باس ئەکات. ئەم چیرۆکە فەلسەفیە کە لە ساڵی ۱۹۲۵ یان ۱۹۲٦ نوسراوە گوزارش لە بەچونی

نوسەر ئەکات لەسەر (غەریزە) بنەماتەکانی مرۆڤ و ئەو توانا زۆرەی بەکاری ئەهێنێ بۆ کۆنترۆڵ کردنی . هەرچەندە نوسەر لە سەرەتای لاویدا پەیوەندی سێکسی بەکارەکی "دژە شۆش" ئەژماردە نابێ شوێنی کەوتن هەرچەندە نەبونیشی ئەبێتە هۆی لێناوچونی ڕۆگەزی مرۆڤ. بەڵام ئەم ماناو بۆرگەکی تری کردبوو بۆ بۆر چیرۆکەکەیدا لە ڕێی وەستاندنەوەی دژی بە شکڵکردنی مرۆڤ و بە کاڵا کردنی هەموو شتەکان لە جیهاندا کە مایەی کەین و فرۆشتن بێت، لە نوێیشیاندا سێکس.

لە شوباتی ١٩٢٦ پلاتۆنۆف هەڵبژێردرا بۆ ئەندامی لیژنەی ناوەندی یەکێتی کشتوکاڵ و دارستانەکان لە مۆسکۆ لە پاداشت کارەکانی کە ئەنجامی دابوو لە بواری چاکردنی زەوی و زار. لەوانە دروست کردنی دەریاچەیەکی دەستکرد و هەڵکەندنی ٣١٥ بیر و وشککردنی ڕووبەری ٧٦٠٠ دیسیاتنا (یەکەیەکی پێوانە لە هیکتارێک زیاترە) بڕاوکردنی ٣٠ دیسیاتنا بنیادنانی ٣ وێستگەی کارئاوی و ئامانەو چەند پرد و ڕێگاوبان و زۆرکاری تر کە پەیوەندیان بەکاری ئەدەبیەوە نەبوو. لە ڕاستیدا بابەتی هەموو چیرۆك و ڕۆمانەکانی بلاتۆنۆف لە ژیانی خەڵکانی ئەم بوارەوە سەرچاوەی گرتبوو. بەڵام پلاتۆنۆف زۆر لە مۆسکۆ نەمایەوە، دوای چەند حەفتەیەک دەستی لە لیژنەی ناوەند کێشایەوە چونکە کەسێکی زۆر مەبدەئی بوو لە بابەتی پەیڕەوکردنی دیموکراتیدا و پشێلکردنی پێ قبووە نائەکرا. هەروەها بەهۆی نەبوونی شوێنی نیشتەجێ بوون و ناێکی وەرگرتنی موچە کە ناچاری ئەکرد کتێبەکانی بفرۆشە کاتێك کوڕەکەی نەخۆش کەوت بەکەینی خواردن و دەرمان. کار گەیشتە ئەوەی بیر لە خۆکوشتن بکاتەوە کاتێک کاربەدەستان داوایان لێکرد ئەو ژورە چۆڵ بکات کە تێیدا ئەژیان لە بۆشناوخەیی سەر بە یەکێتێکە.

ژیانی لە مۆسکۆ سودبەخش بوو لە ڕووی ئەدەبیەوە چونکە نزیکی کردبوەوە لە ناوەندە ئەدەبەکان. حەزی نووسین لەلای گەلێک بەهێزتر بوو لە حەزی کارکردن لە بواری چاکردنی کشتوکاڵ. لە ساڵی ١٩٢٦ وتارێکی گاڵتە ئامێزی لەسەر ڕووشی ناوەندە ئەدەبەکان نووسی بە ناوی "کارگەی ئەدەب" باسی یەکێتی نوسەرانی ڕوسی ئەکات و چی ئەگوزەرێ تیایدا. ئاماژە بە چێنیەتی تێپەڕ بوونی خەرای ژیان ئەکات و چۆن نوسەران هەوڵ ئەدەن تێکڕا بە ڕووشکە ببن بەڵام ناتوانن پێیدا بگەن . نوسەر داوای بەکارهێنانی زمانێکی زیندوو ئەکات کە لەدەمی خەڵکییەوە وەربگیرێ نەک بەکارهێنانی شێوازێکی پشوخت ئامادەی لە کتێبە کۆنەکانەوە وەرگیراو. لە نێوان گاڵتەو ڕاستیدا، نوسەر پشنیاری دانانی نوسینگەیەک ئەکات هەستێ بە دابش

کردنی کارەکان لە نێوان نوسەر و بەخێوکەر و کارگێڕەکاندا لە بەرهەم هێنانی کاری ئەدەبیدا.

تۆژەرەوەکان چەند کارەکی گرنگی پلاتۆنۆف دەستنیشان ئەکەن وەکو باشترین بەرهەمەکانی کە لە دوای مردنی ناوبانگیان بۆ پەیدا کرد و بوون بە هۆی ئەوەی کە بە یەکە لە کۆمەکانی ئەدەبی سۆڤێتی ناوسی بناسرێ. ئەو کارانەش بریتی بوون لە "چاڵ" و "دەریای منالی" و "چیفینگار" و "مەسکەای دەخەش" و "خێو". بەمانی چیفینگار ( وشەیەکە بچوککراوی ناوی ناوچەیەکی ئامادا باشیی سوپایی قایم کراو و نەبەز وەکو هێمایەک بۆ سەنتاری گرتی)، باس لە نەهاتی و برسێتیەک ئەکات لە یەکێتی سۆڤێت کە ماوەی پێنج ساڵی خایاند، خەڵکی ناچار بوون دەهاتەکان چۆڵ بکەن لە برسانا ووو بکەنە دارستانەکان و شارەکان، زخار بافلەفیچی پاڵەوانی ڕۆمانەکە بە خەزان و بە خانوو بووە بێتانیا لە دەکە مایەوە. شەوکیان لە گەرمەی دەنگی هاژەی باران گوێی لە دەنگی شەمەنەفەرێک بوو کە لە دوورەوە ئاهات و دەمەک بوو چاوەڕێی ئەکرا. بۆ بیانکەی شتومەکەکانی کە کردەوە و چوو بۆ شار، توانی کارێک لە وەستگەی شەمەنەفەرەکان بدۆزێتەوە و بیاری دا لە شار بمێنێتەوە.

خەزانی بروخر دڤانۆف، یەکێکی تر لە پاڵەوانەکانی ڕۆمانەکە شانگزە منالیان بوو بوو، بەڵام تەنها حەوتیان لە ژیاندا مابوون. منالی هەشتەمیان دەزیەوە ناوی ساشا بوو، کۆی ماسیگرە بوو سەودای تاقی کردنەوە و ئاشکرا کردنی چارەنووسی مرۆڤ لە پاش مەرگ پاڵی پێوە نابوو خۆی لە ڕوبارەکە بخنکێنێ بۆ ئەوەی بزانێ لە پاش مردن چی ڕوو ئەدا. ساشا هاوتەمەنی یەکێک لە منداڵەکانی خەزانەکە بوو ناوی برۆشکا بوو. لە وشکە ساڵەکە خەزانەکە دووانیەکیان بوو، برۆخار کیسەیەکی دروست کرد و دایە دەست ساشا بۆ ئەوی کرد بە سەر جادەکان بە سواڵ کردن، برۆخر کە هاتە ژورەوە بە هاوسەرەکەی و منداڵەکانی ووت : " هەموومان کۆی و بیقیمەتین". ساشکاش بڕیو گەستانەکە ملی ئەی گرت بە سەر گەڕەکەی باوکی بۆ ئەوەی ماڵئاوایی لێبکات. بیری کردەوە کاتێک بتوانێ پە کیسەکەی نان کە بکاتەوە کەندەڵێک لەتانیشت گەڕەکەی باوکیەوە هەڵ ئەکەنێت بۆ ئەوەی تیایدا بژی چونکە بۆ ماڵێ.

زخار منالی خۆش ئەویست و تەنیا بوو، خەزانی نەبوو، حەزی ئەکرد ساشا بگرێتە خۆی و گەورەی بکات بۆیە داوای لە برۆشکا کرد ساشکای بۆ بدۆزێتەوە لە پاداشتی ئەوە ئەبەکی بداتێ. ساشا دەزرایەوە و زخار گرتیە خۆی و گەورەی کرد، گەنجەکی زیرەکی لە دەر چوو. لە

سەنتەرێکی ڕاهێنان لە وەستگەی شەمەنفەر دەست بەکار بوو. هەموو کاتی ئەوارانیشی بەخوێندنەوە و دواتر بە نووسینیش بەسەر ئەبرد. بەڵام هەستی بە بەشایەکی ڕوحی و ژیانێکی بە مانا ئەکرد، زخار ئامۆژگاری ئەکرد و هەوڵی ئەدا دووری خاتوو لەو جارە بیرکردنەوەیە و خەی ئازار ندا. شەو بەرپا بوو دواتر شەشی بەدوادا هات. لە شەوێکی ئەکتەبەردا کاتێک زخار گوێی لە تەقەی سەرجادەکە بوو بە ساشای ووت:" وا بە عەقڵکان دەست بەسەر دەسەاتدا ئەگرن، لەوانیە ژیان داناتر ببێ".

بە بیانێکەی ڕویان کرد شار بە ئەوەی لەبارترین و گرنگترین حیزب بدەزنەوە و پێوەندی پەوە بکەن. ڕویان لە بینای شارەوانی کرد کە نوسینگەی حیزبەکانی تیا بوو. زخار حزبی خەی دەزیەوە بەڵام کەسی نەدەزیەوە لەگەڵی بدوە لە کەتاییدا لەوسەری ڕاەوەکە لای دەرگاکە کەسێکی دەزیەوە دانیشتبوو پێی ووت کەوا هەموان ڕەیشتن بە ئەوەی دەست بەسەر دەسەاتدا بگرن و بەمزوانە مەتەڵەکە کەتایی دێت و دوای ساێیکی تر سەسیالیستی پێیەو ئەکرێ، ئەمە تەنها مامەڵەی لەگەڵ دامودەزگاکان ئەکرێ. زخار داوای کرد ناونوس بکرێن لە حیزب. لە ماەوە زخار بە کوەکەی ڕوون ئەکردەوە و ئەیوت:" دێی بەشەفی ئەبە بەتاڵ بە بە ئەوەی جێی هەموانی تێا بەتەوە". دوای شەش مانگ ساشا چووە خولی کرێکارانی هەڵەی ئاسنەوە دواتر پەیمانگای پەلیتەکنیك. بەڵام خوێندنەکەی تەواو نەکرد چونکە دەسەاتی حیزب بەیاری دا بینەرێت بە بڕەکانی شەی ناوخۆ… لە شارێکی دووری ناوەڕاستی دەشتەکان.

سەفەری ئەوەی کرد بەڵام هەر زوو بروسکەیەک لە ناوەندەوە هات کارەکی تریان پێ سپارد لە شارەکەی خۆیان. ڕەگەی گەڵانەوە زۆر قورس بوو، کە گەڵایەوە ماەوە توشی نەخۆشی تیفۆئید بوو. باوکی بە هیوا بوو لە چاک بونەوەی تابوتێکی بە دروست کرد چاوەڕێی مەرگی ئەکرد، بەڵام دوای چەند حەفتەیەک چاک بوو سەنیای کچە دراوسێیان سەردانی کرد. باوکی بیری کردەوە تابوتەکە بگەڕێ ولانکەکی منااانی لە دروست بکات چونکە کوەکەی درەنگ یا زوو ئەبێ سەنیای دراوسێیان بخوازێت. ساشا کارەکی تری پێ سپێردرا لە لایەن حیزبەوە ئەویش گەڵان بوو بە هەموو ناوچەکانی سەر بە پارێزگاکەیاندا " بە دەزینەوەی ئەو کەمەنیستانەی توانای کار کردنیان هەیە". بەڵام کەوتە دەس ئاژاوە گەڵەکان، بەڵام لەلایەن دەستەیەک لە پاسەوانانی سوڕەوە ڕزگار ئەکرێت ولەگەڵ فەرماندەکەیان، کەبینکین، خۆ بە یەکتر ئەناسێنن وپێی ئەڵێ کەوا بەشداری کردنی لە شەڕ تەنها لەبەر

خانەی شۆشگێری کۆمۆنیستی ئەمانی ڕزا لەکسمبۆرگ کە حەزی لە ئۆکات.

هەر لە درێژەی گۆڕانکانیدا چیبەرینی ناسی کە سەرکی لیژنەی شۆرشگێڕی بوو لە شاری چیفینگەر، شاری سۆسیالیستی ڕاستەقینە. ساشا بەیار ئیدا بەوا بە ئیم شاری خۆنە. بینی خەڵکی شار تا درەنگانکی ڕۆژ ئەخۆون بە ئارەزوی خۆیان، شایانی ئەوەن لە پاش ساڵانکی درێژ لە ناسەری و چەوسانەوە. کاتێک پرسی خەڵکی شار چ کارێک ئەکەن چیبەرین پێی ووت ئیمان چارەسەری "ڕوحی مرۆڤ" ئەکەن ئیمە کاری سەرکیانە. بەرهەمیشیان برادەری و ڕوحی هاوڵاتیە، هەروەها وتی نابە هەموو شتەکانی شار باش بن ئەبە هەندێک کەمو کورتی هەبە بە ئەوەی خەڵکی شار تەزێک تەنگی بچەژن. کۆمۆنیستی ئەبە تاییەکی تێدا بێت تاوەکو تامەکەی خۆش بێت. ئینجا لیژنەی نائاسایی پێك ئەهێنرێ کە هەڵە ئەستە بە ئامادە کردنی لیستەی ناوی هەموو ئەو بورژوانەی کە هەشتا لە ژیاندا ماون لە دوای شۆڕش. پیاوانی سەر بە ئاسایش هەموویان لەناو ئەبەن، دوای ئەوەی گوللە باران ئەکرێن، چیبەرین ئەڵێ:" ئەستا هەموو شتەکان چاک ئەبن"، ئینجا داوا لە هاوسەری بورژوا کوژراوەکان ئەکات بەیان بگرین و خۆشی ئەوا بە خۆتن لە دوای ڕۆژێک لە کاری هەڵ پەوکێن.

لەگەڵ ئیم هەمووشدا هەشتا کەبینکین فەرماندەی دەستەی پاسەوانە سورەکان هەست بە بوونی کۆمۆنیزمی ناکات لە چیفینگەر، پیاوانی ئاسایش ئەبات و ئەوات بە گۆران بەدوای نیمچە بورژوازکانا و هەموویان کە ئەکاتەو نەفیان ئەکات بە شوێنە دورەکان. پاشان پرۆلیتارکانی شار و ئەوانەی تر کە لەدەرەوەی شارەو بانگ کرابوون لەلایەن کۆمۆنیستەکانەو، هەموو خواردنە کۆکەکراوەکانی ماڵە بورژواکان ئەخۆن و تەنانەت یەک مریشکیش ناهێڵن. چیبەرین باوەڕی وابوو کە بەختیاری هەمیشەیی لە ژیان خەی دەتە دی بەبە هەراسان کردنی پرۆلیتاریا چونکە بەختیاری ژیان-ڕاستی و زڕورەتە.

بەڵام کەبینکین بە شارا ئەسوڕتەو بە دەتەنگی، چاوەڕی ساشکا دفانەف ئەکات بەئەوەی ڕای بزانێت لەبارەی ژیانی تازەو. بەڵام ئیمیان هات بە شار و هیچ شوێنوارێکی کۆمۆنیستی نەبینی، لەوانیە لە ورگی خەڵك خەی حەشار دابێ. ئینجا کەوتە پێشبینی کردنی ئەوەی بچێ بەشەفکان لە چیفینگەر ئاواتی کۆمۆنیزمی ئەخوازن بەم گەرمیە، لە کاتێکدا کۆمۆنیزمی مانای کۆتایی مرۆڤ و کۆتایی زەمەنە. زەمەنیش تەنها لە سروشت ئەڕوا و مرۆڤیش گیردەی خەمکیە.

ساشا، جیهازێکی داهێنا ڕۆناکی خۆر ئۆگۆ بە وزەی کارەبا بە ئەم مەبەستە هەموو شوشەی پەنجەرە و ئاوێنەکانی شار لێکرانەوە بەڵام جیهازەکە کاری نەکرد لەبەر چەند هۆیەک. پرۆژەیەکی تر کرا، تاوەرێک بنیاد نرا تیشکی ڕۆناکی ئاگری لەسەر بوو بەڵنمایی ووزەی بۆکانی دەشتە دورەکانی ئەکرد. بەڵام کەس بە بەڵنمایی ئەم ڕۆناکییەوە لە دەشتە دورەکانەوە نەهات. لە مەسکەوە هاوڕێ سربینەف هات بۆ بەسەرکردنەوە و خەماندنی کارەکان لە چیفینگەر، بینی هیچ کام لە کارەکان سودبەخش نین. چیبەرین لە ڕۆنکردنەوەی هەکان ووتی: "ئەمە کار ناکەین بۆ سوود وەرگرتن، بەڵکو لە پێناو یەکتریدا". سربینەف لە ڕاپۆرتەکەیدا بۆ سەرۆی خۆی نووسی:"لە چیفینگەر شتی شادی بەخش زۆرە بەڵام بۆ سوودن".

لە کۆتایدا کاربەدەستان بڕیاریان دا ژن ڕەوانەی چیفینگەر بکەن بۆ بەردەوام بوونی کرداری زاوزێ بەڵام گەنجانی شار گەرمییان تێنها لە باوشیانیاندا بەدی ئەکرد چونکە هەوا ساردی کرد بوو لەگۆ نزیک بونەوەی پایزا. هەواگرگ هات و هەواڵی هەرشی کازاکەکانی بۆ سەر شار هێنا، شۆ لە نێوان خەڵکی شار و کازاکەکان بەرپا بوو زۆری بەشەڤکان کوژران. ساشا و کۆبینکینی بریندار هەڵهاتن بۆ دەشتەکان، هاوڕێ بریندارەکەی گیانی لە دەست دا. ساشا سواری ئەسپەکەی کە ناوی "هێزی پرۆلیتاری" ە ئەبێت تەی ئەتەقێنێ بۆ دەشتەکان بەڵای دەکەی خۆیاندا تە ئەپەڕی بە بە وەستان تا ئەگاتە سەر دەریاچەی مەتیفە کە باوکی پێش ماوێیکی دوور تێیدا خنکاو لاشەکەی تێدا مابوو. ئامرازی ڕاوە ماسکەی خۆی بینی کە کاتی منالی بەجێی هێشتبوو لەوێ. ئینجا بڕیار "هێزی پرۆلیتاری" دائگرێتە ناو دەریاچەکە و لەسەر زینی ئەسپەکەوە خۆی فرێ ئەداتە ناو ئاوەکەوە و بەدوای ڕێگاکەی باوکیا ئۆگەڕە کە گرتیە بەر بە ئاشنا بوون بە چارنووسی مرۆڤ لە دوای مردن. زخار پاقڵەقیچیش هات بە چیفینگەر بە گۆان بەدوای کوڕەکێیدا کە پەروەردەی کرد بوو، بەڵام تێنها بڕشکای مەردمنالی بینی دانیشت بوولە پاڵ خانوێیکی نیمچە ڕوخاودا لێی ئەپرسە:" لەبەر خاتری من ساشام بە بدزەڕەوە ڕەبەکی ترت ئەدەمێ" ئەویش وەڵامی ئەداتەوە:" بەت ئەهێنمەوە بە بە بەرامبەر" و دەست بۆگۆان ئەکات بەدوای ساشادا.

پلاتۆنۆف ئەم ڕەمانە فەلسەفە ئامێزی نووسی، کەوا بەسەر و بەری لە کات بەفیردان لە بنیادنانی کەمەگێیکی نموونەیی بەبە هەبوونی کۆمەکانی ئەو بنیادنانە بەرجەستە ئەکات. دەمێکی تر (ساڵی۱۹۲۸) لە ژیانی داهێنانی نوسەر کە تەزە تەزە لە دەخی پێگەیشتنی

ئایدیۆلۆجی نزیک ئەبوونەوە، درکی بەوە کردبوو کە ئەو خەباتی ئەو مرۆڤە نموونەییە خیاناویەی خۆن بە گەینی هەموو گەی زەویەوە ئەبینەت و زەری ئەو دروشمانەی کە حیزب بەرزی کردەتەوە یوتوپیان قابیلی پراکتیزە کردن نین لە هەل و مەرجی ئەو ەژگاری وەاتدا و دەسەات خەک هەئەخەتنە. ئەم سەرەای ئەوەی کە خەشی لە ژەر کارتەکردنی فیلەسوفە ئیدیالیستە وسکانی وەکو قیدەرەف خاوەن بانگەوازی برایەتی لە نەوان مرۆڤ و بیردیایف خاوەن "بیرەکەی وسی" کە فیدەر دستیفسکی ئیلتیزامی پەو کردبوو، بوو. بەام پلاتەنەف هەوەی تەکەکردنی بیری لەگە ئەزمونی شەشگەی- بەشەفی ئەدا.

پاەوانی ەمان و چیرەکەکانی هەو ئەدەن نمونەیەکی باەاو بە وەنەی جەگیر دەستەبەر بکەن بەام ئەنجام دانی ئەو کارانە لە ژیانی ەاستیدا شکست ئەهەنە و لەکەتایدا گیرەدەی خەمەکی ئەبن و دەرچەیەک بەدی ناکەن لە دور کەوتنەوە و سەرهاگرتن زیاتر یان جوە و گەانی هەمیشەیی و ئەقرە نەگرتن وەکو لوی، یەکەک لە پاەوانەکانی چیفینگەر کە باوەی هەنا بەوەی کە کەمەنیستی جوەی هەمیشەیی و گەانە بە سەرتاسەری وەاتدا. بەیە پلاتەنەف خەی هاواری:" با ملی ە بگرین.. بەین" ئەکرد.ئەم ەمانە لەسەردەمی ژیان و دوای مردنی نوسەریش بە ماوەی دەیەها ساە بیرچووبوونەوە تاەکو ساەی ۱۹۷۲ ئینجا چاپ کرا. لە ەاستیدا بریتی بوو لە تەکەیەك لە تراژیدیا و کەمیدیا و خەیاە و غەیبیات و شرۆفەی سیاسی. جەرەکی نوە بوو لە داهەنانی ئەدەبی هەزم کردنی ئاسان نەبوو. تەنانەت گەرکیش، ستایشی ەمانەکەی کرد بەام لە گە باو کردنەوەی نەبوو، چونکە پەی وابوو کە جەماوەر بە ئاسانی قبووەی ناکات.

شایانی باسە ەمانەکەی تر "چاەکە"، کە ئەمیش لە شاکارەکانی پلاتەنەف ئەژمەردرە لەساەی۱۹۳۰ نووسی و لە ساەی ۱۹۸۷ باو کرایەوە. ەوداوگەلەکی هاوشێوە ئەگەتەوە لە دروستکردنی دامەزراوەیەك کە ببەت بە کەشکی کەمەنیستی لە داهاتودا، بەام ناکەکی نەوانن کرکاران جوتیاران شکست بە پرۆژەکە ئەهەنە و چاەکە ئەبەت بە گەکی بکەمە. ەمانەکە سەرزنشتی یوتوپیا ئەکات لە ئەمەی حوکم لەو ەژگارە و داوخانی ئەو بیرە کەمەنیزمیەی کە واقعی ژیانی پشتگوە ئەخست و تەئکید ئەکاتەوە کەوا سیستەمی سۆشیالیستی ناتوانرەت بنیاد بنرەت ئەگەر واقعی کەمەگا و بارودۆخی دروەت لەبەرچاو نەگیرەت. لە ەاستیشدا پلاتەنەف هەرگیز باوەی نەگەا بەوەی کە داهاتوی مرۆقایەتی لە سایەی سۆشیالیستیدا

ئەبەت. پاڵەوانی ڕۆمانەکە، ڤەشیف، کرێکارێکی گەنجە بە یار ئەدات واز لە کار بهێنێت و بە پێ بەوا بە شارێکی تر. ئەواری بەسەردا دێ لە دەشتەکا بە یار ئەدا لە چاڵەکا بخەوێ شوانێک دێت و خەبەری ئەکاتەوە پێی ئەڵێ کەوا کارکردن دەست پێ ئەکات بە هەڵکەلینی بنەمای دامەزراوەی کۆمۆنیزمی چاوەڕوان کراو.

ئەندازیارێک و کۆمەڵێ کرێکار دێن، کاری هەڵوەشاندنەوەی تەواو ئەکەن و دەست بە هەڵکەندن ئەکەن. ڤەشەفیش ئەچێتە پاڵیان و دەست بەکار ئەبێ و لەگەڵیان ئەخەوێ. هاوڕێ باشکین ئەهات بە پشکنین و لە ڕەوشی کارەکە ناڕازی بوو و ئاگاداریان ئەکاتەوە کەوا ڕەوتی سۆشیالیستی بەبێ ئەمان بەردەوام ئەبێت، ژیانی ئەمان (تەمەڵەکان) بە مانا ئەبێت و ئەمرن. چیلکینی کرێکاریش کەپرێکی نیمچە وێران ئەدەزگرتەوە. ژنێکی نەخۆشی لەسەرە مەرگدا تیا ئەژی لە گەڵ کچە بچکۆلانەکەی. ژنەکە ئەمرێت و کرێکارەکەیش کچە بچوکەکە لە گەڵ خەی ئەبات. کچەکە لەی ئەپرسیت دایکم بە مرد؟ ئەویش لەوەڵامدا ئەڵێ: لەبەر ئەوەی برژوازی بوو یان فریشتەی مەرگ ڕوحی کێشا. هاورێ باشکین بەندگەیەک دائەمەرزێنێ بەرنامەکانی ڕادیۆی پێ پەخش ئەکات کە داوای کۆکردنەوەی هۆکی کرابیفا و چنیەتی چاک کردنی تیسکی کلك و لاملی ئەسپ و شتی گرنگی لەو بابەتانە بۆ ئەکاتەوە. کە بەزاری بۆ ئەکێشێ بەسەر کرێکارەکاندا لە ئاکامی ئەم باسە بە مانایانەدا هەندێکیان داوای ڕاگرتنی پەخشەکە ئەکەن وئەبێ بە شێ لەناو کرێکارەکاندا. ئەواری سافرۆنۆفی کرێکار کە توشی خۆزان بوبو هاواری کرد:" هەی..کۆمۆنیزمی مرۆڤ... ناکرێ سەرای کۆمۆنیزمی لە ئەوێ دروست بکرێ". بەڵام کرێکارەکان پرسیاری ئەسڵو فەسیان لە کچە بچوکەکە ئەکرد ئەویش ئەیوت: "دایك و باوکم حەزیان نائەکرد بە برژوازیتی لەدایک ببم بۆیە لەگەڵ پەیدا بوونی لینین لە دایک بووم". سافرۆنۆف سەرسامی وەڵامەکە ئەبێت بۆیە ئەڵێت: " دەسەڵاتی سۆڤێتیمان هەمیشە بە تونەدوتیژی ئەمنێتەوە مادام هەتا مناڵەکانیشمان، دایکانیان لەبیر نێ، هاورێ لینینیان لەبیرێ".

کرێکارەکان لە کۆبونەوەی ئەمڕیاندا بۆیاریان دا وەفدێکی خۆیان بنێرن بۆ لای جوتیارەکان بۆ مۆبەستی فێرکردنیان لە چنیەتی ڕێکخستنی کێڵگەزاکان، بەڵام جوتیارەکان ئەندامانی وەفدەکەیان کوشت. ئینجا کرێکارەکان چوون یارمەتی جوتیارە چالاکەکانی ئەو بوارە بدەن کە لەگەڵ دروستکردنی کێڵگەزەکان بون. کۆبونەوەیەک لە نەوان لایەنگران و ئەوانی تر کە دژی بوون بەسترا. چالاکوانانی لایەنگری دروستکردنی کێڵگەزەکان لیستەکیان بە ناوی لایەنگران و

یەکەکی تریش بە ناوی کۆماکەکان کە جوتیارە دەوڵەمەندەکان بوون ئامادە کرد بە ئاوەی بەروبوم و زەوی و ئاژەڵەکانیان دەست بەسەرا بگیرێت. کرێکارەکانیش هەڵئەستن بە دروست کردنی کۆمەک بە کۆماکەکان تاوەکو دواتر بیانخەنە سەری و بیاندەن بە ئاوی هوبارەکەدا بڕۆ دەریا. جوتیارە هەژارەکانیش بەزمی گەرانی و مەسیقایان گەرم کردوە لە خۆشی دەست پێکردنی زیانی نوێ کۆخەزەکان. دوای ئاوەی دانیشتن پاش چاک کردنی هەموو ئامێرە کشتوکاڵەکان لە وەرکشپێکە و سوتاندنی هەموو خۆزەکەی کە لەوە بوو، دوای ئەمە بەزاری دای گرتن لە بە کاری.

زۆری دواتر کرێکارەکان خۆکی دەکەیان برد بە شار بە کارکردن لە چاپەکە. کاتی ئەوارە کرێکارەکان ئاگادارنەوە سەر چاپەکە ئەبینن کەوا بەفر پەی کردتەوە و کەس لە شوێنی نوستنی کرێکارەکان نیە لە ناستیا بچکۆلە زیاتر. بەڵام چاپەکە زۆر گرنگ نیە بەلایانەوە لەبەر ئاوەی هەموو ئەستا بیریان لای چۆنیەتی بەاو کردنەوەی کەمەڵی جوتیارانن لە لادێکاند. بە بۆیانێکەی زوو ناستیا ئەمرێ، قژشیف بڕامبەر لاشکەی ئاوەستە زمان حاڵی ئەبێ ژیان هیچ تامێکی هەیە بەبێ ئاو چونکە سەرچاوەی خۆشی ژیانی بوو. دواتر کۆخوازەکان هاتن بە کارکردن لە چاپەکە زۆر بە گەرمی وەکو ئاوەی بەڵی ڕزگار بونیان لە چاپەکەدا ئەدەزنەوە. هەتا ئەسپێکانیشیان کار پێ ئەکرد لە دەرهێنای بەردەکانی چاپەکە. جوتیارەکان بەیاندا ببن بە پرۆلیتاریا بەمش بەیاری مەرگیان بەسەر خۆیاندا وەکو چینێکی کەمەگا. قژشیفی کرێکار، خەمبار بە مەرگی کچەکە، ئیتر هەرگیز کاری نەکرد لە چاپەکە ووتی " من پەروەردە کراوی ئمپریالیستی قەزاونم، کەمانیستی بابەتەکە پێویست بە منالان، بۆیە ناستیام خۆش ئاوێیست.. ئەستا ئەڕۆم بە ئاوەی هاورێ باشکین بکوژم ". بە عەربانەکەی ڕێشت بە ئاوەی جارێکی تر نیەتەوە بەلای چاپەکە. چلیلکینش گەڵێکی قوڵی بە ناستیا هەکەند بە ئاوەی گوڵی لە ژاوە ژاوی دەرەوە نەبەت.

پلاتۆنۆف لە سەرەتای سیەکانەوە ئەینووسی بەڵام نووسینەکانی لە چەکمەجەی مەزەکەیا ئەمایەوە. ستالین تووڕە بوو بوو لەی لە دوای بەاوکردنەوەی چیرۆکی "بە خەزن کردن" (١٩٣١)، هەروەها قەدەغەی خستە سەر بەاو کردنەوەی هەموو کارو وتارە ڕۆخنەیەکانی و گۆڤاری "ڕۆخنەی ئەدەبی"یشی داخست کە کارەکانی ئەمی بەاو ئەکردەوە. تۆنانۆت چیرۆکی " بای خاشاك"یش (١٩٣٤) کە دژی فاشیەت بوو، قەدەغە کرا بەبیانوی بوونی ڕوحی گاتەجاڵی و "دوور کەوتنەوەی لە ڕاستی".

بەیە لەو سەردەمە کارەکانی وەکو ئەمانی "مەسکفای بەختیار" و ئەمانی "دەریای منالی" و شانۆگەری "دەنگی باوك" و وتارەکانی لەسەر پەشکین و گەرکی و ئاخمەتۆڤا و هەمنگوای و چاپیك و باوستۆڤسکی و گرین باو نەکرانەوە. لەم کاتانەدا لە چارەکردنی بابەتە کەمایەتیەکان دوور کەوتەوە و زیاتر لەسەر ئازاری ڕوحی مرۆڤ و بابەتی خۆشەویستی بە ڕووحیانەتیکی فەلسەفیەوە بابەتگەلێکی ئینووسی. هەروەها چیرۆکی "وباری باتدان" و " فرێ" ئۆفرەدیت" و "خانویەکی قوڕ لە باخی شار" کە زیاتر لایەنی سایکۆلۆجی لە وەسفی کەسایەتیکان ئاخاتە بەرچاو کاری نووسەرن لە هەمان سەروەختدا. لە ساڵانی ۱۹۳۳-۱۹۳۵ دوای گەشتێکی بە تورکمانیا ئەمانی "خەو" ی نووسی کە پاڵەوانێکی ئایەوەت میللەتێکی لە ناوچوون ڕزگار بکات بە دامەزراندنی کەمانیەک بەنام لە هەوڵێکی سەرکەوتوو نابێت.

پلاتۆنۆف لە سەرەتای سەدەی بیستەم دەرکەوت کاتێك ئەوشکە تەواو پێگەیی بوو بە شۆشکەی ڕوسیا. لەو ساڵانەدا بەهرەی هونەکەوتوی دیار دەرکەوت کە باشترین داهێنانی ئەنجام دا لە بواری ئەدەبی ئەو سەردەمدا. نموونەی " دەنی لەسەرخە"ی شالۆخۆف، "ڕۆژانی خەزانی تەربین" و "پاسوانی سپی"ی میخائیل بولگاکۆف و "ڕوسیای خوێناوی"ی ئارتەم ڤیسیلی و " سوپای سوارە سورەکان"ی ئسحاق بابل و "ئەمە"ی زامیاتین و قەسیدەی " باشە" ی مایاکۆڤسکی و " ژنە نەناسراوەکە"ی ئالێکزەندەر بلۆك و هی تریش. لە کارە ئەدەبیەکاندا ڕوحی تراژیدیا، هاوەڵ لەگەڵ گاڵتە هاتن بە واقع و ڕوانینە داهاتوو بە چاوی ئومێدەوە لەیەک کاتدا بەرجەستە ئەکات.

لە ساڵی ۱۹۳۸ پلاتۆنۆف تووشی هێندە ناخۆشی بوو، کوڕەکەی کە تەمەنی ۱۵ ساڵ بوو گیرا بە تاوانێکی هونەبەستراو هەکەی نامەیەکی بە ئیمزا بوو نەردرا بوو بە پۆلیس دەربارەی پلانی ئەم گەنجە بە ڕوخاندنی ڕژێمی سۆڤێتی. دواتر ئاشکرا بوو کە هاوپۆلێکی خەی لە قوتابخانە ڕکابەری بووە لە خۆشویستنی کچێکی قوتابخانەکیان بە ئاوەی لەی ڕزگار بێت ئەو تاوانەی بە هونەبەستەوە وك ئاوەی لە ئەمانی "مەنت کریستە"ی ئالیکزەندەر دەمادا هاتوە. پلاتۆنۆف بە هەموو شێوەیەك هاوڕی دا کوڕەکەی ڕزگار بکات لەی ناسیاوەکانیەوە وەکو شۆخۆف بەنام دوای تێپەڕ بوونی سێ ساڵ ئینجا بەربوو دوای ئاوەی تووشی نەخۆشی سیل بوو بوو. پلاتۆنۆف خەی خزمەتی کوڕە نەخۆشەکەی ئەکرد بەیە خۆشی توشی هەمان نەخۆشی بوو هەر بەو نەخۆشیەش لە ساڵی ۱۹۵۱ کۆچی دوایی کرد .

**لە عەرەبیەوە/ نجات عەزیز**

٨/١/٢٠١٧

---

---

*فرانتز كافكا (1833-1924) نوسەری ناسراوی چیك. بەرهەمكانی بە زمانی ئەڵمانی نوسیوە و بەخنەگران بە یەكێ لە دیارترین نوسەرەكانی سەدەی بیستەمی ئەژمارن.

*** وێنەكەی سەرەوە پەیكەری (پلاتۆنۆف)ە لە شاری ڤەرۆنیچ**

---

# مەژووی بە دكۆمێنتی قارەمانكان … عومەر محەمەد

**لێیادی لێیلا قاسم وهاوڕێكانی دا**

بە خوێندنەوەی ئەم بابەتە كلیكی ئەرێكن ….

---

# كاتێ جەرج ئەروێڵ دەینووسی … وەرگێڕانی: ئەستێرە عەباسی

جەرج ئەروێڵ مرۆڤێك بوو كە زۆر بەباشی لەگەڵ سەردەم و ڕۆژگارەكەیدا دەكەوتە گفتوگۆ و هەخنەی لێ دەگرت. لە كتێبی دەربەدەری لە پاریس و لەندەنەوە تاوەكوو كتێبی ١٩٨٤، ئەو شێوازانەی كە داموودەزگا حكومییە نامۆقیيەكان و ئەوانەی زیاتر لەسەر ژیانی تاك كار دەكەن، دەخاتە ڕوو.
لایەنگرێكی سەرسەختی سۆسیالیزم بوو، كە بە ئاشكرا دژی كاپیتاڵیزم(نیزامی سەرمایەداری) و كۆمۆنیزم، فاشیزم(كۆنەپەرست) و

ئیمپریالیزمی بەریتانیا بوو.
بە شێوەیەکی بەربڵاو بیروبۆچوونە سیاسییەکانی لەسەر بنەمای ئەزموونە تایبەتەکانی، لە خزمەتکردنی پڕۆژەی ئیمپراتۆری هیندستان-بڕماوە- بگرە تاوەکوو قاپشتری لە فەرەنسا پێکهاتبوو. ئەو وردەوردە لە گەڕەکانی دەوروبەری ئینگلستان دوور کەوتەوە و بەرەو جەنگە ناوخۆییەکانی ئیسپانیا بەرێ کەوت، تیرهاوێژێکی فاشیست تەقەی لێ کرد و ئەمیش ناچار بوو هانا بۆ پۆلیسی نهێنی کۆمەنیست بەرێت.
تێکڕای نامەکانی جۆرج ئۆرواڵ کە دەزگای چاپی لیرایت لە مانگی ئابدا بڵاوی کردووەتەوە، دەکرێت بە گفتوگۆی نێوان جۆرج ئۆرواڵ خۆی و سەردەمەکەی هەژمار بکرێ.
کاری ئەو ڕۆژنامەڤانی و مشتومڕ و شەڕی نێوان دەستە چەپ و دەستە ڕاست بوو و بۆ هەمیشە ناوبانگی بە بەرهەڵستکار دەرکرد. ئەم ناوبانگە سەرەنجامێکی گاڵتەجاڕیشی لێ کەوتەوە: دەوڵەتی بەریتانیا مافی بڵاوکردنەوەی هەندێ لە بەرهەمەکانی لە هیندستاندا نەدەدا، لە کاتێکدا کە هەر لەو سەردەمەدا بیروڕا دژە جەنگییەکانی خۆی لە تەلەفزیۆنی بی بی سی ڕادەگەیاند.
ئەو نامانەی کە لەم کتێبەدا کۆ بوونەتەوە قۆناغێکی کاتی چل ساڵی لەخۆ دەگرێت، کە بە نامەیەکی پڕ لە هەڵەی ڕێنووسی -کە لە قوتابخانەیەکی شەوانەڕۆژی نووسراوە- دەست پێدەکات و بە نامەیەك کە لە لایەن -سۆنیا- هاوسەری ئۆرواڵەوە نووسراوە، کۆتایی پێ دێت، چوونکە ئۆرواڵ لەو دەمەدا چیتر توانای نووسینی نەبوو. ئەم نامانە دیمەنێکی ڕاست و بێگەرد لەڕ ژیانی ئۆرواڵدا نیشان دەدەن.
هەرچەندە نامە بەرچاوەکان خۆی نەینووسیون، بەڵکوو زیاتر پەیوەندی بە هاوڕێکانی و بەتایبەتی یەکەم هاوسەریەوە -ئالین-ەوە هەبووە، کە دەکرێ هەر لەو نامانەدا بڵمان دەر بکەوێت کە ئالین بۆخۆی نووسەرێکی بەتوانا بووە.
مخابن ئەنجامی چاوخشاندنەوە بەسەر کۆی نامەکانی ئۆرواڵدا، لە ڕوانگەی شیکردنەوەی کاری ئەدەبی ئەوەوە، تا ڕادەیەکی زۆر دڵسارد کەر و نائومێدکەرە! بە خوێندنەوەی نامە نووسراوەکانی دەتوانرێ بە زانیاری زۆری کتێبی ١٩٨٤ و نیزامی ئەخلاقی کۆمگەی ئاژەڵان بگەین. بزووتنەوەکان تەنیا یەك کاریگەری ڕادیکاڵ لەسەر دادەنێن، کاتێ جەماوەری خەڵك هۆشیارن، دەزانن چۆنچۆنی هەر کە نوێنەران کارەکانیان ئەنجام دا، ئەوان لە دەرەوەی شانکە دەزانن. بەڵام ئەو شتەی کە زۆربەمان دەیبینین تێکهەڵچوون و ناکۆکی نێوان دەزگا بڵاوکەرەوەکان و نیگەرانی لەبارەی پارەوەیە.
لە لایەکی تردەوە، ئەو کەسانەی کە بەدوای دەرکی ماهییەت و بیروڕا

سیاسییەکانی ئاروەوەن، لە حەقیقەتە سەرنجڕاکێشەکان تێدەگەن. بەشێکی زۆری ئەم نامانە بەو هەیەجانەی کە لە وەرگێڕانی کتێبەکانی لە وڵاتانی بەرەی ڕۆژهەڵاتدا هەیبووە، ئەو تایبەتمەندییەی هەیە کە تیایاندا زۆر جار ئاماژە بەوە کراوە کە خۆی لە سوودوەرگرتنی بۆاوکردنەوەی ئەم کتێبانە، دەپاراست. بۆاوبوونەوەی دوو یادداشت - ووی قسەم لە کەسێکی ئانارشیستە(ئاژاوەگێڕە) بە ناوی هێربێرت ئیدوارد ڕید- ئەوە دەخاتە ڕوو کە ئەو سەبارەت بە پێکهێنانی میدیایەکی نووسراو کە بۆ سانسۆر بیروبۆچوونە دژە جەنگییەکانی خۆی دەر ببڕێ، زۆر نیگەران بووە.
لەنێوان سەرجەم بابەتەکانی تری ڕەخنەی ئیمپریالیزمدا، دوو شتی بۆ گرنگ بوو، باوەڕی بە ئازادی بیروڕا و نیگەرانییەکانی بۆ دیل و کۆیلە ئەمانییەکان. ئەو بابەتەی کە لەم کتێبەدا زۆر باس کراوە، پێداگری ئاروەڕ لەسەر ڕەفتاری دادپەروەرانە و تەنانەت لەگەڵ نەیارەکانی بوو، چ ئاشتیخوازێکی وەکوو ئەلێکس کامفۆت یا فاشیستێکی وەکوو ئەزواڵد موزلی.
ئاروەڕی نووسەر لە سەرانسەری کتێبەکەدا سێبەرئاسا بوونی هەیە، ئەو مرۆڤەکە کە لە پێش زەمینەدا دەوەستێ.

**جۆرج ئاروەڕ لەسەر بەرگی ڕۆژنامەی تایم**

ئاروەڕ لە نامەکانیدا، بە دراماتیکیترین ڕووداوەکانی ژیانیدا - ئەو ڕووداوانەی کە بابەتی زۆرێك لە نووسینە نایابەکانی بوون- بە شێوەیەکی تەواو هەستپێکراو و بەبێ هیچ ڕوونکردنەوەیەك، تێدەپەڕێ. لە نامەکاندا هیچ نووسراوێك لەسەر ئەو ساڵانەی کە ئەو لە پۆلیسی ئیمپراتۆری بۆرما بوو یان لەگەڵ سەردەمی نووسینی کتێبی دەربەدەری لە پاریسدا نەهاتووە، تەنیا یەك نووسراو لە کتێبی ڕووداوە پڕمەترسییەکانی بەهۆایەکی ئاماتۆر لە ئینگلستان و نووسراوی زۆر کەمی ویگان، شۆنێ کە ئەو بارودۆخی ژیانی ڕۆژانەی مەعدەنکارانی ڕاگەیاند و ڕۆژەیەکی کەمی لە کاتی ئامادەبوونی لە ئیسپانیادا، دەبینرێت.

هەروەها لەنێوان ئەم نامانەدا، ڕوونکردنەوەی ئەو دەورانەی کە نەخۆشخانەی تێپەڕاند و قۆناغی چارەسەری نەخۆشیەکەیشی -سیل- خراوەتە ڕوو. کۆتا نامەکانی بە تەرزێکی ئاگایانە و ئاوازێکی غەمگین نووسرابوون، بەڵام بەم حاڵەیشەوە بۆ جار ئاوازەکەیان شاد بوو. ئەم نامانە کەمتر سەروکاری لەگەڵ دەرد و ئازارەکانیدا هەیە. بە نەخۆشی خەمێکی، کە بووە هۆی تێکەبوونی لەگەڵ کارەکەیدا، لەنێوان خۆی و کوێەکەیدا -ێچارد- مەودایەکی هێشتەوە و نەیتوانی

تا کۆتایی نەخشیەکەی، کوڕەکەی ببینێ.
لە ڕاستیدا ئەو شتەی کە ئەم کتێبە پێوەی خەریکە، کێمەڵە وێنەیەکە لە ژیانی ئاروێ، کە بە پلەی یەکەم سەروکاری لەگەڵ بیروبۆچوونی ئەو و لە کۆتاییشدا بە هەموو لایەنە بڵدەنگ و تاریکەکانی ژیانیەوە هەیە. ئەم جارە دیمەنە بەدەستهێنانی زنجیرەی چالاکییە کێمەڵایەتییەکان و بیرۆای تاکەکەسی قورستر دەکات، هەر بەم بۆنەیەوە زۆر بەنرختر.

بەڵام بە ئاستەم دەتوانرێ بگوترێ کە خوێنەرانی ئەم کتێبە هەڵك و ڕاست کێن. زیاتر ئەم نامانە لە ئێستادا تەنیا بۆ هەوادارانی ئاروێ ئاشنایە، لە کاتێکدا لێرەدا ڕیوایەتی دەق بە جۆرێك نییە کە بتوانێ سەرنجی خوێنەری ئاسایی بەلای خۆیدا ڕابکێشێ. لە هەردوولاوە چاپی چوارەمی ئەم کتێبە کە کێمەڵە وتار، نامە و نووسراوە ڕۆژنامەوانییەکانی جۆرج ئاروێە و گرنگترین نامەکانی لەپاڵ وتارەکان و شیکردنەوەی ڕۆژنامەکان، بریتییە لە هەڵبژاردەی یادداشتەکانی ڕۆژانەی، کە مایەی سەرنجی خوێنەرانە.

وەها سیمایەکی سیمبۆلیکی(ڕەمزی)، هێشتا نرخی ئەوەی هەیە کە ڕابوەستین و چاوێك بە لایەنە بڕخەوشەکانی مرۆقایەتی و بەسەرهاتی ژیانیدا بخشێنین: کتێبە نەنووسراوەکان، هەڵوەشاندنەوەی سەفەرەکان، پەیوەندییە ناکامەکان، نەخشی، قەرزە ماڵییەکان، پەیداکردنی کەشفی لەبار و شایستە و لە هەمووێشی خشتر، هەگربوونی بە کوڕە بچووکەکەیەوە.

کێی نامەکانی ئاروێ، لە ناخەوە ژیانی ئەومان بەو جۆرەی کە هەبووە بۆ دەردەخات، هەر وەکوو ئەوەی کە خودی ئاروێ وتویەتی: "ئەگەر لە دەروونی ژیانی هەر کەسێك بڕوانین، جگە لە کێمەڵێك شکست هیچی تر نابینین."

کاتێك ئاروێ لە بی بی سی کاری دەکرد، لە بنەڕەتدا بەرهەمهێنەری بەرنامە بانگەشەییەکان بوو.
ڕاوێژکارەکەی لەگەڵ بڕاوکردنەوەی ڕاگەیەندراوێکدا –کە بژاردەیەك لە ڕاگەیەندراوەکە لەم کتێبەدا هاتووە- دەڵێت: "من ئەوم لە لایەنی ئەخلاقی و توانای زەینییەوە زۆر قبووڵە. ئەو زۆر ڕاستگۆ و دووڕە لە پەنامەکی و نهێنی و لە ڕۆژی دواییدا یان بە باش و چاکەکار لە قەڵەمی دەدەن یا ئەوەی کە لە ئاگری دۆزەخدا دەیسووتێنن!" بەڵام خودی ئاروێ ئەزموونی جیاوازی هەبوو.

لە بیرەوەرییدا نووسی: "هەموو بانگەشە و پڕوپاگەندەکان، تەنانەت ئەوانەی کە ڕاستی و حەقیقەتیش دەڵێن، لە درێژەك زیاتر هیچی تر نین."
ئەوە ئڕۆکە بوو کە لە وتارەکەیدا لەبارەی گاندییەوە، بیرمان دەخاتەوە کە هەموو باشەکان گوناهبارن، تا کاتێ کە بەراوەژووەکەی دەسەلمێت..."
دوو مەسەلەی گرنگ ڕووی دا، کە ئڕۆکە بەهێیەوە سەرزەنشت کرا. یەکەمیان ئەوەیە کە بەنیاز بوو پەلاماری هاوڕێیەکی خۆی -جاسینتا بودیکام- بدات، تەنانەت گەیشتە ئەوەی کە جلەکانی دڕاند. دووەمیشیان ئەوەیە کە لیستی ئەو کەسانەی بە نوێنەرایەتی دەوڵەتان ناوەت کردەوە، کە دژدێنگی لایەنگری کۆمەنیستبوونیان لێ دەکرا.
بە بۆچوونی من بە شێوەیەکی کورت و پوخت ئەوەی کە لە کتێبەکەدا نامەکانی لایەنە بەرانبەرەکانیش هاتووە، زەمینەی گرنگی زیاد کردووە. ئەم بابەتەی دوایی، زێر هاوشێوەی خستنە تەڕەی ناوەکان بوو لە سەردەمی مککارتیزمداMcCarthyism و لەگەڵ بیرکردنەوەی ئڕۆکە خۆیدا نەدەهاتەوە. بەشی توێژینەوەی زانیاری، کە بەدوای کەسانی چەپی دژە ستالینی دەگەڕا، هاوڕێی ئڕۆکە -سەلێنا کیروان-ی دامەزراند تاوەکوو یارمەتی بانگەشەی دژە شڕایی بدات. ئەو بە وتارێك داوای یارمەتی لە ئڕۆکە کرد، بەڵام ئڕۆکە ئەوەندە نەخۆش بوو کە نەیدەتوانی هاوکاری بکات.

ئەو نووسەرانی دیکەی -کە بەکەمکی ئەو کارە دەهاتن- ناساند و بە دنیایی، پێستێك لەو ژنامەنووسان و نووسەرانەی کە بە بۆچوونی بە شێوەیەکی نهێنی کۆمەنیست بوون یان تەنیا لە لایەنگرانی حزب بوون، ناساند و دانی پێدانا کە ناکرێ وەك مەبلەغێك باوەڕیان پێ بکرێ. هەرچەندە ئەم کارە بە کارێکی ئەقڵانی دەهاتە بەرچاو، بەڵام باسێکی دژەهێن بوو و ئەم کارە بەڕاشکاوی لەگەڵ گەواهیدان لەدژیان لە بەرانبەر کومیتەی چالاکییە دژە ئەمریکییەکان، جیاواز بوو.

لەبارەی ڕابردووەوە، هیچ شتێ ناتوانێ هەفتاری ئڕۆکە ووون بکاتەوە، بەڵام لە نامەیەکدا کە چوار دەیەی دواتر بە شێوەیەکی هاوڕێیانە نووسرا (و لەم کۆمەڵە نامەیەیشدا بڕاو بووەتەوە)، بودیکام بەم جۆرە ڕای خۆی دەربڕیوە: "ئەو پەیوەندییەی لەناو بردووە کە لە سەردەمی منداڵیدا زێر گەرموگوڕ بوو... ساڵانێکی پڕچوو تا بە شێوەیەکی ئاشکرا تێگەیشتم کە هەموومان کەموکوڕیمان هەیە، بەڵام لەنێوان تەواوی ئەو مرۆڤانەی کە بینیومن، ئەو لە هەموو

کەسێ زیاتر کەموکوڕی هەبوو.”

دەستەواژەی “زیاتر کەموکوڕی هەبوو”، بەتەواوی لەگەڵ تێڕوانینی ئاروودا یەك دەگرێتەوە. حاشای بوونی ئارمانشارەکان، ئاق و قین و نەفرەتی لە پیرۆزییەکان و قارەمانێتی، هەشبینبوونی بە هەر جۆرە کەماڵخوازییەك هەروەها جەختکردنەوە لەسەر ئەوەی کە مرۆڤ بە پێی دابونەریتی خۆی هووبەووی بارودۆخی سەخت و دژوار دەبێتەوە و لەناوان خراپ و خراپتردا، یەکێکیان هەڵدەبژێرێ. ئەم وتەیە، بەم جۆرە لەگەڵ باوەڕبەخۆنەبوونی ئەو، بە پیرۆزدانانی کارەکەی و بلیمەتی ئەو لە هووبەووبوونەوە لەگەڵ بابەتی ناخۆشدا، وەك دێتەوە.

بەگشتی ئەم تایبەتمەندییانە بیروبۆچوونکمان سەبارەت بە ئاروو لا دروست دەکات کە هەم واقیعیانە و هەم ئینسانییە. لە وتنی حەقیقەت سفتوسۆ و سەختە و لەو واحیدەدا بە هۆی ئەم نیشانانەوە بڕتوانایەکانی مرۆڤ دەبەخشێ. ئەم بیروبۆچوونە بە شێوەیەکی تەواو لە نامە تایبەتەکانیدا دەبینرێت.
سەرنجڕاکێشتر لەمانەش ئەوەیە، تێکڕای ئەم کەمەیە لەجیاتی ئەوەی ئاروو وەکوو سیمبۆل و نموونە بەرەوپێش ببات، پیشانمان دەدات کە ئەو وەکوو مرۆڤێك، لە شکستەکانی گەورەتر و لە ئارەزووەکانی بچووکتر بوو.

---

جۆرج ئاروو: نووسەری بەناوبانگی ئینگلیزی، لە ماوەی دەیەی ١٩٢٠ی میلادیدا، لە پۆلیسی ئیمپراتۆری هیند لە بۆرما خزمەتی دەکرد. لەو سەردەمەدا، بۆرما پارێزگایەك بوو لە هیندی بەریتانیا. کۆماری بۆرما دەکەوێتە باشووری ڕۆژهەڵاتی ئاسیاوە و هاوسنووورە لەگەڵ هیندستان و بەنگلادیش و چین و تایلاندا. هەروەها میانماریشی پێدەوترێت، کە پایتەختەکەی شاری ڕانگۆنە.

هووبەری خاکی بۆما بریتییە لە ٦٧٦٥٧٨ کیلۆمەتری دووجا و چلەمین وڵاتی جیهانە لەووی فراوانی خاکەکەی و بیستوچوارەمین وڵاتی جیهانە لەووی ژمارەی دانیشتووان و ٨٩٪ی دانیشتووانەکەی سەر بە ئایینی بودییزمن و ٤٪ی مەسیحیین و ٤٪ی تریشی موسوڵمانن و ٣٪ی دانیشتووانی پەیڕەوی لە ئایینەکانی تر دەکەن. سەرچاوەی گرنگی سامانەکەی لێکە، نەیشەکەر، برنج، نیکۆ و نەوتە.

هەربۆرت ئیدوارد ڕید: ئانارشیست، شاعیر و ڕەخنەگری ئەدەبی

ئینگلیزی بوو، کە بە هۆی کتێبە زۆرەکانیەوە کە لەبارەی هونەرەوە نووسیویەتی، لەوانە کتێبی کاریگەری ...ی هونەر لە فڕکردندا، ناسراوە. هەروەها پێد لە دامەزرێنەرانی دامەزراوەی هونەرە هاوچەرخەکان بوو.

کێلە ئەمانییەکان: پاش شکستی دێتەزێنی ئەمانیا لە ستالینگراد، نەوەد و سێ هەزار ئەمانی بە دیل گیران، کە تەنیا پێنج هەزار کەسیان بەزیندووی گەڕانەوە بۆ ئەمانیا.
مککارتیزم: زاراوەیەکە بۆ ئاماژەدان بە چالاکییە دژەکۆمەنیستییەکانی سیناتۆر جۆزیف مککارتی (١٩٠٨ تا ١٩٥٧) لە دەستپێکی قۆناغی جەنگی ساردا.

مەکسیم ویگان: ژەنەڕاڵی فەڕەنسی، لەدایکبووی بەڵجیکە لە جەنگی جیهانی یەکەم بەڵوەبەری ناوەندی ژەنەڕاڵ فوش بوو. لە مانگی چواری ١٩٢٣ تاوەکوو ٢٩ی مانگی یانزەی ١٩٢٤، دووەمین کۆمیسێری باڵای فەڕەنسا بوو لە سوریا و لوبنان. هەروەها براوەی خەڵاتی خاچی گەورە بوو.

**وەرگێڕانی: ئەستێرە عەباسی**

Show original message

---

# شانۆگەرییەکانی شکسپیر لە سێنەما و تەلەفزیۆن ... چەند نمونەیەکی بەردەستە

هەمیشە پرسیارێك لە نێو هەوادارانی سینەما و شانۆدا سەرهەڵدەدا ئەویش ئەوەیە ئاخۆ لە ئاکامدا سینەما یان شانۆ کامیان لە بڕامبەر ئەوی تریاندا چەك دەدەن ؟ دوای شیکردنەوەو تێڕامانێکی کەم دەگەنە ئەنجام و دەبێن (هەردوکییان بەیەکەوە هەن و بە یەکەوە چێژ بە ژیان دەبەخشن ، هیچیان ناتوانن چەك بەوی تریاندا

بدن،چونکە هەردوکیان بوونەتە پارچەیەك لە ژیانی سەرجەم مرۆڤایەتی و ناتوانین بە هیچ کەڵەجە دەست بەرداریان بین.
بەڵام پرسیاری هەر دیاربەرچاو لەو نەوەندەدا ئەوەیە کە هونەرمەندە داهێنەرەکان چۆن دەتوانن ئەو دوو هونەرە ئاوێزانی یەکتر بکەن ، بە هەردوو رووی داهێنانەوە سوود لە یەکتر ببینن .

ئەمڕۆ نیە سینەما سوودی لە شانۆ وەرگرتووە،دەر زەمانەکە گەورە سینەماکارەکان شانۆگەریيە بە پلەی جیهانییەکانیان خستەتە توێی سینەما،لەو نەوەندەشدا پشکی شێر بەر شکسپیر و شانۆگەریيەکانی کەوتووە،سینەماکارەکان تا ئێستا سوودێکی زۆریان لە وەرگرتووە،لەوانەش شانۆگەریيە ناودارەکانی وەك بازرگانی ڤینیسیا،هوتیللۆ،هاملەت،لیر پاشا،ئۆتیللۆ کە گەورەترین و دیارترین هونەرمەندە سینەماکارەکانی جیهان ڕەچاویان تەدا بینییووە، ئەوەتا (ئال باتشینۆ) کاتێ کەسایەتی شایلۆکی لە فیلمی بازرگانی ڤینیسیا بەرجەستە کردووە،ڕەخنە گرەکان گوتیان تا ئێستا شایلۆك بەم ئاستە بەرزە لە شانۆدا بەرجەستە نەکراوە، دەرهێنەر(مایکل رادفۆرد) سیناریۆی سینەمایی بە دەقەکە نوسیووە،کە تێیدا ڕچاوی سیماو خەسڵەتەکانی زۆتر لە چوار سەدەی رابووردووی تەدا تەمار کردووە،وەك ئەوەی چارەسەرێکی گونجاوی بە دیالۆگ داناوە، بە شێوەیەك کە وەنە لە هەندە شوێندا جۆگەی دیالۆگ بگرێتەوە،لە هەمان کاتیشدا فۆزایەکی باشی بە فانتازیای ستاتیکا بە جۆ هێشتبوو کە سنووری تەسکی شانۆی تەدا تێپەڕاندبە ..

لە هێشتاکاندا دەرهێنەری شیلی (ڕۆل رویز) فیلمی ریتشاردی سێیەم-ی شکسپیری نمایش کرد،لە هەمان کاتیشدا(لال بشیلێش) هەمان شانۆگەری کردە فیلم،بەڵام هەر یەکەو بە تەوانینی خۆی،هەردوو فیلم بوونە جۆگەی ڕزامەندی هەوادارانی سینەما، هەر یەکەو لەو دوو دەرهێنەرە بە شێوەیەك هەسوو کەوتیان لە گەڵ مانەلۆژەکان و دیالۆگەکاندا کردووە، بەڵام زەربەی ڕاکان وابووون کە (رویز) بە فەرمکەی ئەزموونگەر لە ئەدا و دیکەمێنت و ستاتیکا بونیاتەکی وروژێنەری بە فیلمەکەدا داشتووە.
گەورە ئەکتەری شکسپیری (لەرانس ئۆلیفیە ) کە ڕەخنەگران بە سیحری شانۆ لە سینەما ناوی دەبەن،لە چەندین لەو فیلمانە بەشداری کردووە کە لە شانۆگەریەکانی شکسپیر وەرگیراون ، لەوانە: بە تایبەتیش دوای سەرکەوتنی لە ڕۆڵی (ڕەمیۆ) ی لە ڕەمیۆ جولێت،هاملەت و ئۆتیللۆی و هنری پێنجەمی لە کارە سینەماییە کلاسیکییەکاندا بەرجەستە کردووە،لەرانس لە دیارترین ئەو ئەکتەرە مەزنانەیە کە زەرترین

کەسایەتییە شکسپیریەکانی لە شانۆ گواستنەوە بۆ سینەما، هەمیشە هۆی ئۆی داوە کە زۆر لە شانە دوور نە کەوتنەوە،چونکە ئارەزووی ئۆی نەدکرد،ئۆو زمانە شانۆیە جوانی شسپیر بکاتە قوربانی سیناریۆو زمانە سینەماییەکە،ئۆو شانی وەك شانە وەنە دیگرت،بە مانا ئۆو نی دویست کەشو هەوای شانۆیی بگۆڕێت بۆ کەشو هەوایەکی سینەمایی ،هەمیشە داوای ئۆی لە کامرامانکان دکرد،ئۆو تمار بکەن بۆ سینەما کە لە سەر شانۆدا دیبینن،ناویان لۆفرمە تایبەتیە نابوو شانۆ بۆ سینەما .

هەروەها ئەکتەری ناسراو( مارولك براندۆ) کە رۆلی مارك ئەنتۆنی دیۆ ،ریکس هاریسۆن،کەسایەتی قیسەر لە یۆلیۆس قیسەردا دبینێ،بۆ دیان ئەکتەری جیهانی تر کە چوونەتە نۆو کەسایەتیە شانۆییەکانی شکسپیر بۆیان بۆ سینەما نەك بۆ شانۆ ..بۆیە مژووی سینەما زۆر ستایشی ئەکتەرو دەرهێنەری ئینگلیزی (کینس برانا) دکات لە فیلمی هاملەت،کە ماوەکی چوار کاتژمێر،لۆو فیلمە نوێیانش کە بۆ ستایلکی حداسۆوی بەرهەم هێناون فیلمی ماکبەس،کە (ئۆلیزابیس تایلۆر) رۆلی سەرکی تدا بینییوە .
رووسکان لۆو وەتانۆن کە بایخکی زۆریان بۆ کارکانی شکسپیر داوە لە سینەمادا ، بۆم بۆنیەشۆوە هەفتەی سینەمای شکسپیریان کردەتۆوە،چەندین فیستیقاڵی تایبەتییان بۆ ئەنجام داوە ،لۆوانە دەرهێنەری رووسی (گریگۆری) مۆلیك لیرو هاملەتی پشکش کردووە(کیریل سربر) لە فیستیقاڵی رەمای سینەمایی بۆ فیلمی هاملەت خەڵاتی باشترین فیلمی بۆ دست هێنا،فیلمەکە چارسەرکی سەردمیانی بۆ تکستە شکسپیریەکەدا کردبوو . رەخنە گری سینەمایی (سمیر فرید) لە کتبەکەی دا ( شانۆگەریەکانی شکسپیر ) پرژاوەتە سەر 27 شانۆگەری شکسپیر کە کراونەتە فیلمی سینەمایی، بۆ تەرو تسەڵی باسی لۆو فیلمانە کردووە کە لە شانۆگەریەکانی شکسپیر وەرگیراون،کە هاملەت لە پشەوەیە،ئینجا ماکبەس،رەمیۆ جولێت،ئۆتێللو،یۆلیۆس قیسەر،خۆونی نیوە شەو، لیر پاشا،ریتشاردی سێیەم، بازرگانی فینیسیا،گەردلوول،و چەندینی تر .. چ لە رووی فیلمی بەدنگ چ فیلمی بە دنگ .

لە هەمان کاتدا سینەما هەر تەنها سوودی لە شکسپیر وەرنەگرتووە بەڵکە زۆرێك لە ژیان و بە سەرهاتکانی شکسپیریشی کردووە بە سینەما ئۆوتا دەرهێنەری ناودار جەنمادین سالی 1998 فیلمی شکسپیری ئاشقی بەرهەم هێنا،کە هەشت خەڵاتی ئۆسکاری بۆ دست هێنا،رووداوکانی فیلمەکە دگۆڕتۆوە بۆ سەدەی شانزەهەم و

سەربوردەی ژیانی شکسپیر دەگێڕێتەوە لە سەردەمی لاویدا
فیلمەکە وەک ئەوەی دروستنە کردنی خەیاتکانی ئەسکار و دەرچوونی بە باشترین فیلمی ساڵی 1998 لە هەمان کاتیشدا دەسکەوتەکی گەورەی پەنجەرەکانی سینەمای بەدەست هێنا کە بریتی بوو لە 250 ملیۆن دۆلار .
ئەم فیلمە سەر لە نوێ ڕەحی شکسپیری زیندوو کردەوە و هەوادارێکی زۆرتری بۆ بەرهەمەکانی شکسپیر هێنا ئاراوە .

---

# زانکۆکان کارگەیەک بۆ بەرهەمهێنانی زانستیان بازاڕێک بۆ بۆ کاکردنی خوێندکار ... بۆیان ئیبراهیم

زانکۆکان ئەگەر کارگەیەک بن بۆ بەرهەمهێنان ، ئەوا دەبێت بەرهەمەکانیان کاریگەریان لەسەر کەوتی کۆمەڵگا هەبێت بۆ باشترین جۆری سیستەم و پێشکەوتن ، زانکۆ دەبێت ئەو دەزگایە بێت کە کەی کۆمەڵگا ئاراستە بکات لە پێینتکەوە بۆ پێینتکی تر ، دەبێت زانکۆ ناوەندێک بێت بۆ زانستکان و بەردەوام نەوەی نوێ خوێندەوار بۆ مانا گشتیەکەی پێشکەش بە کۆمەڵگا بکات ، زانکۆ لەسەر ئاستی ئەکادیمیا ساڵانە دەبیت توێژینەوەکانیان دەستنیشانی کێشە وقەیرانەکان بکات و چارەسەری پێ بێت بۆ باشترکردن یان چارەسەرکردنی کێشەکان ، زانکۆ دەبێت وا بێت کە ساڵانە لە دوای قیستقاڵی دەرچونیان خەرمانێک لە زانستی نوێ بخاتە بەردەم کۆمەڵگا و حوکمەانی تا ببێتە سەرچاوە بۆ کاری دامەزراوەیی نوێ ، زانکۆ لەسەر ئاستی زانستی مرۆڤایەتی دەبێت ساڵانە ئاپەرتێکی داتابەندی هەبێت کە بە ژمارە ئەوەندە خوێندکاری لە بوارە جیاجیاکاندا و ئەوەندە پسپۆڕی زانستی پێ گەیاندوە ، لە دنیادا زانکۆکان نمونەی پێشکەوتنی هەر کۆمەڵگایەکە ، کە دەڵێین فەلان زانکۆ ئاستی پێشکەوتنی لە ڕیزبەندی زانکۆکانی جیهاندا ئەوندەیە ، دەبێتە بەرز بوونەوەی براندی ئەو وڵاتە و براندی زانکۆکەش ، دەبوایە

زانکۆکانمان تۆزینەوەی مەیدانیان هەبوایە لەسەر ئەم قەیرانانە و ئەستا هەزارەها تۆزینەوە سەبارەت بەم قەیرانانە ببوایە ، خۆگەر سەیری شەشکانی دنیا بکەین ئەوا زانکۆکان سەنتەری دەستپێکردنی ئەم شەشانە بون ، یان سەیری پشکۆوتنەکان بکەین لە قوتابخانەی فرانکفەرتەوە تا دەگاتە ئەکسفەرد دەزانین چی جیهانێکیان خولقاندوە هەزاران بیرمەندیان بەرهەم هێناوە هەر لە هەرکهایمەر و هابرماس و ئەریک فرۆم و هازارانی تر، زانکۆکانی ئەمە نەک کارگەیەک نین بۆ پشکشکردنی بەرهەمی زیندو لەوەو بیخەنە ناو خانەکانی لاشەی کەمەگاوە تا زیندویەتی ببخشێتە کەی جەستەی کەمەگا ، بەداخەوە بوتە کارگەیەک بۆ بۆ کاپاکردنی تاکی خوێندکار ، لە ناو ئەم هەمو قەیرانانەدا ، لەناو ئەم هەمو کێشانەدا ، لە ناو ئەم هەمو بۆ یاسایی و سست بونی کۆ جومگەکانی حوکمرانیدا ، بەداخەوە زانکۆکانمان نەک چارەسەریان پێ نیە بەڵکو ئەوانیش توشی هەمان سەرێتان بون ، بگرە خراپتر کە خوێندکار دەکەنە کاپایەی بۆ نرخ ، نەک هەر نەیان توانیوە سانەی هەزاران کۆنفرانس و لێکچەر و پانێڵی زانستی بگرن ، بەڵکو زانکۆکانمان بۆ تەواوەتی خەریکە دەبێت بە ناوەندێکی مارکێتین و بزنس ... بۆ چیەو ..؟ بۆ لاشەی خوێندکارەکانەوە ، هەڵبژاردنی شاجوانی کوە و کچ لە زانکۆکاندا نەک مایەی شەرمەزاریە ، بەڵکو مایەی نەخشکۆوتنی هەستیارترین ناوەندی زانستیە بۆ نەخشی سەرێتان ، ئەم بکاپا کردن و بۆ بازاڕی کردنی لاشەی ژنان و پیاوان جەرکە لە هەراج کردنی بەشەر ، ئەمەی زانکۆکان کردیان وەک ئەویە ئەمە کەمەگایەکی تەواو دروست بین و هیچ کێشەیکمان نەبێت ، خۆ گەر واش بێت هەشتا ئەمە مایەی خەجاڵەتیە ، بەداخەوە لەم بەسەر و بەریەدا ناوەندێک نیە لەپەچینەوە لەم دیاردەیە بکات ، خوێندنی باپاش لە ی بەدەنگە ، ئەمەش جارێکی تر نیشانەی نەخشکۆوتنی ئەم وەزارەتەیە ، جا وەرە لە ولاتێکدا خوێندنی باپا ئاوا بێت دەبێت ئەنجامی ئەم حکمەانیە هەر ئەوە بێت کە دەیبینین ، بەداخەوە لە ئێستادا کە گەندەڵ سەرپای دەزگاکانی داڕزاندوە لە ئەزمەیکی ئابوری و پارەی کاش داین ، کە گەندەڵ لە دیاردەوە خەرکە دەبێتە نەریت ، کە دەبە زانکۆکان بە پلەی یەکەم هەڵگر بونایە ، زانکۆکانمان نەک چارەسەر نین بەڵکو دەبنە دروستکردنی ژینگەیەک بۆ تەحویل کردنی گەندەڵی و بکاپاکردنی خوێندکار بۆ نەریت ، ئەم نوسینەی من هاوارێکە بۆ بەردەم خوێندنی باپا ... تکایە...تکایە دوا خاڵی هیوای سپی کەمەگا هەش مەکەن ، ئەم کاروانی بۆ نرخکردنی خوێندکارە ڕاگرن .

# گۆڤاری ناوچەیی و بەرێککەوتنی بەرژەوەندییەکان و پاوانخوازی پارتی ....
# بەختیار شارەزوری

بەرژەوەندی وڵاتە زل هێزەکان خاتی کەرقی پەیوەندیەکان دیاری دەکەن ، بەرژەوەندی ئەو خاڵانەیە کە هێزەکان لە پەیتەکدا کەدەکاتەوە ، دەکرێت نەخشەی بەرژەوەندی وڵاتە زلهێزەکان چاند ئاستێک بن ، لەسەر ئاستی (ئابووری ، سیاسی ، جیۆپۆلەتیکی ، گواستنەوە ، ماتریالی بەکاربردن ، بازاڕ دروستکردن ..هتد ) ، پێش کەوتنی تەواوەتی داعش هەسمی دابەشکاری لەسەر بناغەی بەرژەوەندی وڵاتە بەهێزەکان دیاری دەکرێت و لە پشتی کەوالیسەوە دەگەنە هەکەوتنێک ( ئەبەت میدیا و ڕاگەیاندنەکانیش هەر وەک دەمامک بەکار دەهێنرێت ) ، دیارە پێش ئەوەی وڵاتەکان بچنە سەر مێزی ئەم دابەشکاریە ، هەر کامیان شەی ئەوە دەکات کە چوە سەر ئەم مێزە زەترین کارتی پە بەت ، بە ئەوەی بتوانێت کارت بە کارتی پە بکات ، ئا لەرەوە لە دوای گەردەلوولی بیابان و شاری ئەفغانستان و ئەکرانیا و بەهاری عەرەبی ، کە دەکاتە پشەوی و وڵاتە زل هێزەکان کار بە ئەوە دەکەن ، کە یارچیەکی سیاسی بەهێزبن و بچنە ناو گەمەکە و ببنە کارئەکتەرێکی بەهێز بە ئەوەی زەرترین کارت بە خەیان کەبکەنەوە و ببنە خاوەن هەموجارە کارتەکان ، لەم دیدەوە ئەگەر ئەفغانستان جارێک لە هەکەوتن هەبوبەت بە ئەم دابەشکاریە لە نێوان وڵاتاندا بە نەمانی قائیدە ( پاکستان ، هندستان ، ئێران ، ئەمریکا ، ڕوسیا ، ئەوروپا ) ئەوا ئەو هاوپەیمانیەتیە لە دژی قائیدە توانی باڵانسی بەرژەوەندیەکان ڕابگرێت و پرسەی لەدانی قائیدە بچێتە بواری جیبەجێکردنەوە ، لە دوای ئەوەش ، گرژییەکانی نێوان ڕوسیا و ئەمریکا لەسەر دورگەی کریم و ئەکرانیا ، کە ئەمەش کەتای هات لە دوای دەرکەوتنی بەهاری عەرەبی ، خە ئەگەر بەهاری عەرەبی جارێک بوبەت بە نانەوەی پشەوی و هاتنە ناوەوەی وڵاتان جارێکی تر ، ئەوا لەم نەوەندەدا لە ڕوی ئابووری و بەرژەوەندییەکانەوە کەمەک کارتی تازە لەسەر خاتی

بەرپیەککەوتنەکان دروست دەبێت ، ئەگەر سەرزەمینی داعش خاڵی
بەرپیەککەوتنی ئەم بەرژەوەندییانە بن ، ئەوا کەمتر یارچی تر
دەردەکەونەوە بۆ هەزو گەو تینەکی تریەوە ، پێش لە ناوبردنی داعش
چی ئەمریکا و چی ڕوسیا و چی ئەوروپا بۆ تایبەت فەرەنسا و
بەریتانیا و چی ئێران ئەو یاریپانیان کرد کە پێوست بو بۆ ئەوەی
ببنە خاوەن کارتی بەهێز ، بۆیە لەم یاریپانەدا ئەمریکا وەک
یاریکەرچیەکی سەرەکی دەت و بەرژەوەندی ئەو وڵاتانە دیاری دەکات ،
کە بوونەتە هێز و دەبێت لەگەڵیان وەک بکەوێت ، یان
بەرژەوەندیەکانیان لەبەر چاو بگرێت بۆ ئەوەی بکەشە بگاتە
ئامانجەکانی ، لە ئێستادا ئێران توانیویەتی ببێتە خاوەن کارتی
کارتی بەهێز ( کارتەکانی پاکستان ، ئازربایجان، ئەفغانستان ،
لوبنان ، بەحرەین ، یەمەن ، فەلەستین ، عێراق ، سوریا )
لەبەرامبەردا بەهێی هێزەکانی تورکیاوە تورکیا لەم یاریپەدا
کەمتر کارتی دەداندوە ، ڕوسیا دەبێتە خاوەن کارتی بەهێز ،
بەڵێی ناتە بۆ ئەوەی بتوانێت نەخشەکەی سەربگرێت دەکەوێتە گفتوگۆی
شاراوە لەگەڵ هەر وڵاتێک کە کارتی هەبێت ، هەر بۆیە لە ئێستادا و
دوای دەرکەوتنی ترامپ ، چی بەڵێی ناتە و چی بەڵێی ڕوسیا ئێران
(ئەگەر چی لەسەر ئاستی بچوک کەمتێیک شەر هەیە ئەویش ململانێیە بۆ
دەستکەوتنی کارت لەبەرامبەر یەکدا) ڕەکن لەسەر دابەشکاری دوای
داعش ، بۆ ئەم نەخشەیەش جیوپۆلەتیکی تورکیا گرنگی خۆی هەیە ،
ئەگەر چی تورکیا ئاوت کراوە لەم دابەشکارییە ، بەڵام دواجار
ئەگەر بەگەڕینی دەستەلاتی سیاسی تورکیاش بێت هەر دەبێت بیخەنەوە
سەر ئەو خەتە ، بەڵام لە ئێستادا تورکیا مەترسی هەیە ، ئەم
مەترسیەش وا دەکات کە ببێتە هۆی داخستنی باشترین ڕێگای گواستنەوە
ئەویش بەندەری جیهانە ، بۆیە وەک بەدیلێک دەبێت دەریای سپی
بکرێتە ناوەندیکی گواستنەوە و بازرگانی گەورە و وە لەسەر
جۆبەجیکردنی ئەم نەخشەیە هەر هەزەک بکەوێتە سەر ئەم ڕێگایە ،
ئەوا دەبێتە کارتێک و حسابی بۆ دەکرێت ، دەبینین یەپەگە و بەڵێی
دیموکراتی سوری بە ڕاگرتنی هاوسەنگی بەشار شانسی ئەم کارتیان
بەرکەوتوە ، بە ئەوەی حساب بۆ تورکیا بکرێت هاوکاری هەمەلایەنە
دەکرێن ، خۆ ئەگەر ئەم ڕێگایە بە سەر دەریای سپی ببێتە هەیەک بۆ
خەتێکی تری گواستنەوەی نەوت و غازی وڵاتانی دەریای قەزوین لە
ڕێگای نابەکوە ، ئەوا کەوتوەتە سەر هەزەکان چۆن دەتوانن ببنە
کارت لە ناو ئەم بەرپیەککەوتنانەدا ، کەواتە بۆ ئەوەی بەژەوەندیە
ئابوری و گواستنەوە و بازرگانی بەردەوامی هەبێت پێویستیان بۆ
سوریایەک هەیە کە هەمویان ڕێک بن لەسەری و دابەشکارییەکە
بەرژەوەندی هەمولایەکی تێدا بێت ، وە بۆ ئەوەی تورکیا ببێتە

تورکیایەک لە بەرژەوەندی هەمان خەتدا بێت ، ئەوا ئەگەر لە ئستادا خستبەتیانە دەخی بەستوییەوە ، پە دەچێت دوای سوریا لە هەگەی گولەنیەکانەوە دەستەڵاتی تورکیا بگەڕێت ، ئەگەر ئەردوگانیەکان کار نەکەن لەبەرژەوەندی ئەو خەتدا ، دوا جار کورد دەبێتە کشەی گەورە ، ئەمەش کورد لە سوریا توانیوییەتی ببێتە کارتی بەهێزی بەرییەککەوتنی وڵاتە زل هێزەکان و ئەوشی لە هەگبەی ئەو وڵاتانەدا هەیە بە سوریایەکی فیدراڵ کورد پەی ئازیە ، دوا جار لەم یاریەدا تورکیا ناچار دەبێت بە هەکەوتن لەگەیان ، دەمەنێتەوە سەر جەری مەدەلی حوکمەانی لە ناوچەکەدا چی بەرەی ناتە چی بەرەی ئەمریکی هەکن لەسەر ئەوەی کە مەدەلی سوێتانی بە هەندە لەم ولاتانە پاپشتی بکەن ، لە بەرژەوەندی ئەواندایە وەک دەبینن کوەیت و قەتەر و سعودیە و ئیمارات نەک نەبونەتە کشە بە بەرژەوەندی وڵاتە زل هێزەکان بەکو بونەتە قەغانەک بە پاراستنی بەرژەوەندیەکانی ئەو وڵاتانە ، لە بەهاری عەرەبیشدا دەرکەوت بە هەندە ولات دیموکراتی هێزم ناکرێت و دوای دەبێتە هەی پشەوی ، بۆیە ئەوەی مەریوان قانع ناوی دەنێت مەدەلی سعودی و سوێتانی لەبەرژەوەندی وڵاتە زلهێزەکاندایە ، بە مەرجێک ئەو سوێتانە بێت کە وێنەی کشراوە لە ناو بەرژەوەندییە هاوبەشەکاندا .

سەبارەت بە تورکیاو ئێران ئەگەر لە مەژوەوە تا ئێستا هەمنی و ئاسایشی ئەم ناوچەیە بەستراوەت بە باڵانسی تورکیا و ئێرانەوە ئەوا دوای ئەم هەوداوانە ئێران لە بەرامبەر تورکیادا بوتە خاوەن هێزەکی گەورە و تورکیا پاشەکشەی کردوە لەو دەستەڵاتەی کە هەیبوە ، خە ئەگەر باشوری کوردستان وەر بگرین ئاوا سنوری دەگەڵ و هەکەوتنی ستراتیژی جێرەک بوە لە دابەشکاری لە نەوانیاندا ، بەڵام لە دوای کەوتنی سەدام ئێران توانی ناوندی عێراق داگیر بکات و دەستەڵاتیکی شیعەی تیا دروست بکات وەک خەیان دەەن ئێران سە پایتەختی هەیە ( تاران ، دیمەشق ، بەغداد) ئەوا تورکیا نەک نەیتوانی وەک باشوری کوردستان ببێتە هاوبەشی ئێران لە یەگەی سونەکانی عێراقەوە بەکو ئاوت کرا ، ئەوەی ماوەتەوە بەدەستیەوە سنوری زێردە و بە ناچاری ئێستە بەس یاری بەم کارتە دەکات ، بە ئێران کارتی سێرەکی بەغدادە نەک زەنی سوز ، کەواتە کارتی سوزی دەستی ئێران لە خزمەت کارتی بەغدادایە ، بۆیە بە ئەوەی تورکیا لە هەگەی موسڵ و سونەوە کشە بە ئێران و ناوندی بەغداد دروست نەکات ، لەبەرامبەردا ئێران کشە بە دەستەڵاتی پارتی دروست ناکات ، هەر بۆیە لە ئێستادا پارتی دەتوانێت پاوان خواز بێت و وە کردیشی ، دەکەوێتە سەر ئەوەی تا چەندە تورکیا دەگەیتەوە ناو بەغداد و

بەرەی سونە دەچنەوە ناو پرۆسەی سیاسی ، یان بە تەواوەتی لەسەر ئەم خاتە دەکەوتە خوارەوە ، بۆیە پارتی دەتونێت پاوان خواز بێت و سود لە یەکێتی دوای تاڵەبانی وربگرێت و هەر بە هەڵکەوتنی ستراتیژی لەبەرامبەر سەرۆک کۆماری عێراقدا کە هیچ کۆشێک بۆ عەبادی دروست نەکات ، دەبێت لە باشوریش یەکێتی هیچ کۆشێک بۆ سەرکی هەرێم دروست نەکات و بە سیاسەتی پاوانخوازی پارتی ڕازی بن و ببنە پاشکۆ ، ئەمە هەڵکەوتنی نەوان ئێنقەر و تارانە ، واتا کارت بە کارتە ، ئەوەی کە دەیەوێت دەستکاری ئەم نەخشەیە بکات تەنها گەلانە کە نەک ناچێتە سەر دابەشکاری هەڵکەوتنی ستراتیژی ، بەڵکو دەیەوێت دەستکاری ئەم نەخشەیە بکات و هەڵی بوشنەتەوە ، شەڵی گەران دژی پارتی و یەکێتی نیە ، بەڵکو لەوە گەورەترە و دەیەوێت هێمی بەرژەوەندییە نەتەوایەتیەکە لەو دیو ئیرادەی دابەشکاری ئێرانی و تورکیەوە بکات ، لەبەردەم ئەم هەڵگایەدا کاتێک پارتی و یەکێتی دژایەتی گەران دەکەن ئەوە نمایندەی ئێران و تورکیا دەکەن و ئێران وتورکیاش ئەوە بەباش دەزانن کە سەرانی ئەم دو حیزبە بکەنە بزنس و بیانبەستن بەخەیانەوە ، تا هیچ هەڵگریەک وەک خەیان دەڵەن نەمێنێت لەبەردەم هەڵکەوتنی ستراتیژی نەوان تورکیا و ئێراندا بە نمونەی گەلان ، لەگەڵ هەمو کەموکوێکانی گەراندا ، تەنها گەلان لە دەرەوەی ئەم هەڵکەوتنە دەیەوێت ئەم هەڵگی پاشکەیتیە کە لە میرنشینکانەوە دێت بەڵێت و هەرەم بەڵێت بە خاوەن ستراتیژی سەربەخۆی خۆی ، شەڵی گەران لە یەکێتی و پارتی گەورەتر ، ئەوە ئێران و تورکیایە ناهەڵن گەران یاری سیاسی بکات ، دوا جار ئەگەری گەلانکاری داوی ئەم دابەشکاریە گەلان مەحکوم دەبێت بە گەینی یاریەکەی وەک ئەوەی واقعی سیاسی دەیخوازێ ، گەر وا نەکات پرسەی خۆی دەبینێت .

---

# مامۆستا فەرهاد و گورگ و دز! … لوتفی مەرخاس

ئەگەر فایەق بکەس نزیکەی پێش ٧٠ ساڵ، دابێتی لە بنی کودیەکەو بەڕام هەشتا شتکی تیا هەشتبێتەوەو گوتبێتی:
کورد ئەبەد ناگاتە مەقسەد نەکەری بگانەیە

دوو دڵن پیسن لەگەڵ یەک بڵیە وا بڵ لانەیە
میللەتێکن بڵ نەمانی یەکتری هەر هەوڵ ئەدەن
داخەکەم وورد و درشتی شێتو شەیدای عانەیە
ئەوا مامۆستا فەرهاد دوای سوکایەتی پێکردن و ئەشکەنجەدانەکەی لەبەرچاوی جیهاندا بڵ دەنگی ئەمریکا دەدۆ و بە ئاشکرا دوو خاڵی زۆر سەرنجڕاکێش بە شێوەیەکی راشکاوانە دەخاتە روو:
1- جینەتیکی مرۆڤ و ڕەگی کارەساتە ناخۆشەکانی وەك شەڕو گەمارۆ و… بە گشتینی کەسایەتی مرۆڤ بڵ گورگ.

2- ڕەخنە لە خۆ گرتن بە بوێرانە کە لە نێوان هەر پێنج مرۆڤی کورد چور یان بە جۆرێک لە جۆرەکان لە پێستی مرۆڤ دامااڕاون، باشترین نموونەش بڵ ئەمە سیفەتی دزییە، کە لە هەموو سەکتەرەکانی حوکمەت و بەڕێوەبردندا دەبینرێتەوە، هەر لە سەرترین کەسی باڵاوە تا خوارترین.
ئەم ڕەخنە لە خۆ گرتنەش گیان و عەقڵییەتێکی زۆر پێشکەوتووخواز دەخوازێت، چونکە لە پێنج کەسی کورد، چواری رازی نییە کەس پێی بڵێت بەری چاوت کلی پێوەیە، لە کاتێکدا زۆر نالەبارو ناجۆریش بێت، جا لە ناو هەر کۆمەڵگایەکدا (خۆبەزلزانی) و (هیچ لەبارا نەبوون) لە بڕەودا بێت و ڕەخنە لە خۆ گرتنیش هیچ بوونی نەبێت، ئەوا عەقڵییەتی تیرۆرکردنی راگەیاندنکاران و ڕۆژنامەنووسان و ئافرەتان و بیرمەندان و خامەبەدەستان لە بڕەودا دەبێت و دەروون و ویژدانی کەسیش راناچەکێنێت، چونکە لە هەر قۆناغێکی نەهامەتی میللەتدا بەشێك لە مرۆڤەکان مرۆڤایەتی خۆیان لە دەست دەدەن و لە دەستداوە، بە جۆرێك لە جۆرەکان دەکرێنە کۆیلە. کاتێك خوێنی لاوێکی کوردی وەکو سۆرانی مامە حەمە بە هەدەر بڵ ژرێت و هیچ هەوڵستێکی بەدواوە نەبێت، ئەوا زۆر ئاسایی خوێنی سۆرانی سەقزیش لە تەمومژێکدا بەهەدەر بڵوات.
ئەو راگەیاندنە ڕەسمییەی باشوور لە مڵژە متمانەو میسداقییەتی خۆی لەدەستداوەو درۆ شاخدارەکانیان وەک خۆری ڕوونـاك بڵ منداڵێکیش ئاشکراو دیارە.

ئەو پرسیارەی لە مامۆستا فەرهادی دەپرسم، ئەویە کە چۆنە تا ئێستا لەو جەنگەستانی دز و گورگانە خۆی بـزر نـەکردووەو نەچـووەتە (مۆرگەسۆر) هاوڕێی ئاژەڵان و سروشتی پاقژ بژی و نەفرەتی لە هەموو دووربینی کامۆراکانیش نەکردووە؟ بە هی تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانیشەوە، باشتر نەبوو گەر وانە بە منداڵانی سەرەتایی بڵتەوە، وەك لە قوتابیانی زانکۆ! چونکە ئەوان لە ئەنجامدا گاڵتەی پڵ دەکەن و

بەڕام منداڵەکان لێوەی فڕ دەبن. ئێمە پێویستمان بە گەشەی نەوەیەکی نوێی تەندروستە، دامارڕاو لە خیانەت و گیانی رق و تۆڵەو ئازاردان و ئیرەیی و وڕانکاریی و خۆپەرستی، هەر بۆ مامۆستا فەرهادیش باشتر دەبوو تا لەو هەموو زەللات و فەلتەی زمانە رزگاری بێت، لە گوتنی ئەو دوو وتە بەنرخەوە هەر باشە ئێستاش خۆمان بناسین و بزانین هەر یەك لە ئێمە چ دێوەزمەو ئەهریمەنێکی لە ناخیدا پەنهان داوەو بەخۆکردووە.
مەگەر مامۆستا فەرهاد ئامۆژگاریەکەی مەحوی باوکی لە یادکردووە کە گوتی:

(دڵ تێکەڕ هاتنە لەگەڵ ئەم خەڵکە تێکەڵی)

تکایە بۆ بینینی تەواوی ئاخاوتنە ڕاشکاوانەکەی مامۆستا فەرهاد تەماشای ئەم لینکە بکەن:

https://www.youtube.com/watch?v=5sEcDArxQLU

---

# تەمەنێکی سەهۆڵی لێ بڕدم قەدەری هاوێندا ... بۆیان ئیبراهیم

هەشتا ژیان چرۆی نەکرد بو
هەشتا دایکم ئامادە نەبو بو
گوڵدانێک ناو بنێ (من)
هەشتا قەدەری بونم نەبوبوە دارستانێک
هەلانەیەک نەکرا بوە جێ ی جریوەی ڕۆحی من
هەشتا لەڕ
نەدرابوە لقی شۆڕ بییەکان
قەدەری من بوە لەپی دەستێک و
کچێتم درایە یەکەم بونم
قەدەری من وا بو
بومە کچێک و خرامێ ناو فایلی ئەرشیی باوکمەوە

پێش لە دایک بون
پێش (بون) لە ژورەکی بە پەنجەرە و بە دەرگادا
هەشتی ئامادە بو بە هاتنم
هەوە ئەسپەکی یاخی ئامادە بو
بە شەلانی سەوزەتی ژیانم
.....
کە هاتم وەک مرۆڤ هاتم
کە هاتم هوت وەک مانگ
چاو وەک ئەستێرە
لە دایک بوم
بانگیان دا بە گوێما
بانگەک جیاواز لە بانگی گوێ ی کو
جیاواز لە بانگی مرۆڤ بون
هەر لەگەڵ گاگەکەدا
ژیانیان خستە ناو قوتیەک
ئاسمانیان خستە ناو چوارچێوەیەک
کە گەورە بوم
پر بوم لە باڵ
بەڵام فڕین قەدەغە بو
پێ بوم لە ئەستێرە و مانگ
بەڵام ئاسمان پێچرابویەوە
من دەمویست بفڕم
نەمدەزانی هاوچی مانای چیە
منی شێوە کەتر
دەمویست بفڕم
بەڵام هاوچیەکان هێیان لە باڵ بو
من دەمویست چرە بگرم
نەمدەزانی خەزان چیە
دەمویست دابگیرسێم
کوژاندنەوە بوە قەدەرم
.....
منی ژن دەمویست ژیان بکەمە گەردانە
دەمویست بە خەندە بەیی نینۆکەکانم بکەم
دەمویست بە سەوزایی لەوم هەنگ بکەم
دەمویست وەک تابلۆیەک
پێ بم لە هەنگ
کە باوکم مەحکوم بو بە یاساکانی نەریت

نەریت هاتو بۆیی نینۆکەکەمی شکاند
خەندیان هەر لەسەر لەوم کوشت
دڵتان دەرهێنام نەوک ببێتە مایی کوڵک
سەزمیان خستە ناو قەفەزەکەوە
نەوک بە باڵای کوڵکەوە بنیشێت
گرانییان لێبردم ئاوازی ژنێتیمدا سەربڕی
وێنەکانم قەدەغە بون
نەوک بە دیواری کوڵکەوە هەڵبواسرێ و
شەرەفی خاڵک بتکەێ
.....
دەبو وا نەبم
تا ئازادی لە دڵی ئاسندا دەربهێنم
لەبەرد ئازادییەک هەڵکەم
وێنەکە لە لەکە بدات بە ژنێتیم
گۆرە بوم ... دەبو ئازاری خەتخەتێنی منداڵی نەمکوژێ
گیانەوە بە پێتپێتێن و ماڵە باجێنە بمگرێنە
گۆرە بوم و دەبێت
وەک منارەم ئابمێنم لە پاڵە ڕەشەڵەی سەر توکەمان
مەحکوم بوم بەوی لە خیاڵدا
خانوێیک لە گوێ بە خەم دروست بکەم
مەحکوم بوم بەوی
وەک جەستە خەم بدەم بە دەم شەپاڵی کلتورەوە
بەڵام دە لە گودانەکی تردا چڕە دەکات
من ژنێتم لە حیکایەتی عەشقەکاندا
وەک دریەکی گۆرە دەبینی
دەمزانی ئەم پیاونە هیچیان فەرهادێک نین
تا منی شیرین بە مەرگی عەشقێک بژیم
دەمزانی هیچ شەمەک نابێتە گێ
بە پەروانەی پیاوەکان
من باەم هەیە ناهەڵن بفەم
من دیدم هەیە ناهەڵن ببینم
ئەمە قەدەری منە
من نازانم ئەم جەستەیەم کە خەم نیم
لە کام ئەفسانەوە ژنێتم خراوەتە
ژێر سێبەری شمشێرەکان
بە دەبێت ناوم لەسەر حکمی خنجەر بنوسرێت
.....

دەبێت تەمەنی سەهۆڵێم
لەسەر لاشەی هاویندا لە دایک بێت
خەیاڵی بەفریم
لە ئاسمانی ئاگردا ببارێت
عەشقی چرا ئاسام
لە میحرابی کوژانەوەدا زیندانی بکرێت
ژنێتم درواتە دەم نەریتەک
یان دەبێت وەک سەهۆڵ بچمەوە باوەشی سیخچە
یان دەبێت دەبێت نەهەنم بتوەمەوە
تەمەنەک سەرتاپا پر بێت لە پاڵانەوە
تەمەنەک پر بێت لە خوێنی گوڵەای ژیان
لە ترپەی ترپی دە نەبدا فاوەک بکەم و
دیواری پیاوەک هەش بکەم
دەبو بەم
ئیتر نابێت ببمە سەهۆڵ
نامەوێت لەبەردەم حوکمی هاویندا مەرگی هەسەی خەم ببینم
ئیتر دەبمەوە بە خەم
دەچمە ناو دەڵەک و
ژیان دەکەمە باخچە .

شەو بەیە هەنگی خەی تاریک دەکا
دەزانە تە هەنگی مەمت هەیە
باخ بەیە خەی سەوز دەکات
دەزانی تە هەنگی گوێت پەیە
کە مانچەکان بەیە بەدەنگن
دەزانن دەنگت پە لە ژە یە
گوە و مەم و گەرانی
پەن لە تە لە جوانی

---

# دەدار.. گەانی کە بەکەی تەپی

# زەمان: ... بەتان لەتیف ماویلی

لەدوورەوە..
لەسەر پرچی هەیبەت سوڵتان..
بینایيت غلەر بکەوە..
زەر نابات لەپە دەبەتە وەنە!..
وەنەی دەداری شاعیر
وەختی گەی زەوی لەدەستەو
بەدەستەکەی تری دەیسوەنە و
بە ناخی شارە دەگەە.. شاری کەیە!..
کە بە کە بەکەانەکانی تەپی زەمانا دەگەە!..
لەپە ئەی ەقیب دەبە بە تەقینەوەی دە..
وشە پەنگخواردوەکان
خەیان بەکەمەە رستە هەدەواسن!..
تەماشاکە..
دوای ئەوە دەبنە پەیڤ..
لەحزوری دانەری تەپی گەردوون ئەزەل دەنوسنەوە!..
ەنگی سور دەبە بەخەندەی نیشتیمان..
ەنگی سپی ئاماژەیە..
ئاماژەی کزر بوونەوەی هەست!..
ەنگی سەوز سەزی ژیانەوەو
پەشاکی پاش هەنگاوەکی تری سەر پەیژەکەی دونە!..
بەهەرسەکیان دەکیان هەیە لەشەوەی خەر!
حاجی ئەگەرچی لە ئایشیلەی شار زیزە
وەلە لەدەلاقەی گەەکەیەوە سەرەک هەدەکەشە!..
لەدوورەوە لەباسکەکی هەیبەت سوڵتان
تەپەکەی ناو ئەی ەقیب دەبینە چەن بانگەز دەبە!؟..
یەکسەر بینایی پەرت دەبە و
دەبە بەئاخ و لەگەەا ەادەکشەتەوە!..
دەدار بەدەی شکاویەوە پە دەکەنە و
لەهات وهەرای نیشتیمان ەادەمەنە!..
دوایە ەووی دەکاتە من ولەزمانی دانەر دەە:
مەترسە تەپی زەمان ورەی نیشتیمان ناشکەنە!..
دەنیام خاە تاهیر
خەریکی چاندنی گوەی سەربەستیە!..
ئەجا وەر..

هەر لەدوورەوە؛
لەسەر شانی هەیبەت سوڵتان بینایيت غلەر بکەوە..
گەلێک ناخایەنێت دەبێتە وەنە..
لەو شارەکی جوان دەدەزیتەوە..
شاری کەیە!..
شاری دامرکانەوەی مەژوو!..
شاری شەو بوونەوەی بینایی دەدارو
ەژانی سەزی ئەی ەقیب!..
بەوانە..
ئەستا نیشتیمان مشتە لەدەی دەدارو جوانی یار!..
ئەستا نیشتیمان کشتە لەهەورینی پرتەو بەەی کەنەفتی!..
دەستەکان ەزیون!..
ئەو دەستانەی..
دوەنە ئەی ەقیب
ئاەای کوردستانی تەورگرتن بەنەنوستن!..
مەلای کەیە لەلای قەیسەری دیتی
لەسەر دیواری حەوشەی ماەان نوسراوە
نیشتیمان هەر زیندوە!..
بەەام لەزیندان!..

بەتان لەتیف ماویلی(پایان)
٧ ی ١١ ی ٢٠١٣
ئیسکەندەریە.